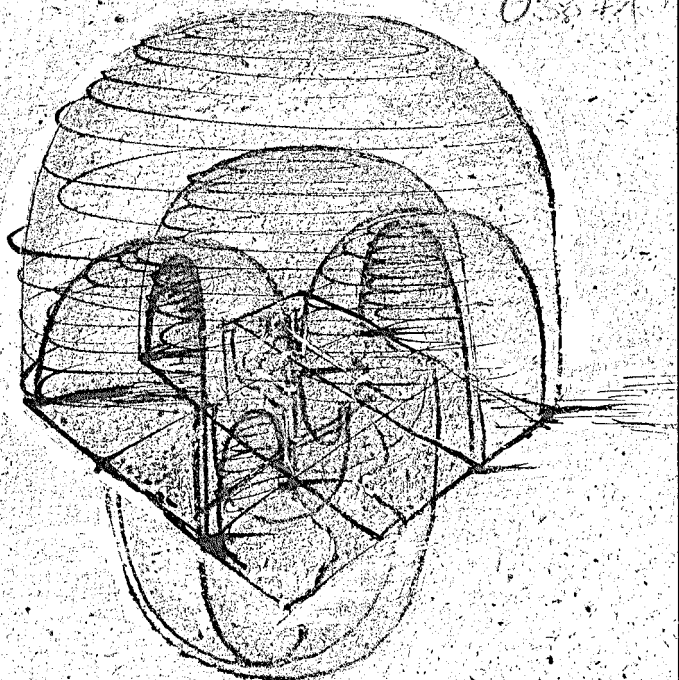

1901 VER

03871

GIUSEPPE VERDI

**LA FORZA
DEL DESTINO**

OPERA NÁRODNÍHO DIVADLA

1862

**LA FORZA
DEL DESTINO**

**SÍLA
OSUDU**

GIUSEPPE VERDI

LA FORZA
DEL DESTINO

SÍLA
OSUDU

Hudební nastudování – Jan Štych

Režie – Zdeněk Kaloč

Scéna – Albert Pražák

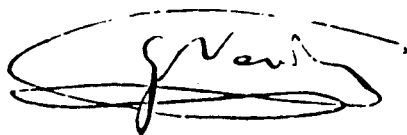
Kostýmy – Libuše Pražáková

Sbormistr – Milan Malý

Pohybová spolupráce – Jan Klár

Orchestr, sbor a balet
opery Národního divadla

Premiéra 11. října 1992
v Národním divadle

◁ *Busta Cartaina Sciarrina, 1911*

And. mosso
con con

Violini

LA FORZA DEL DESTINO
(SÍLA OSUDU)

OPERA O 4 DĚJSTVÍCH

LIBRETO Francesco Maria Piave a Antonio Ghislanzoni podle dramatu Don Álvaro, o la fuerza del sino Ángela de Saavedry, vévody z Rivasu, s použitím scény z dramatu Friedricha Schillera Wallensteins Lager, přeložené Andreou Maffeiem

Il marchese di Calatrava/	bas
markýz z Calatravy	
Donna Leonora di Vargas/	soprán
jeho dcera	
Don Carlo di Vargas/jeho syn	baryton
Don Alvaro	tenor
Preziosilla/cikánka	mezzosoprán
Padre Guardiano/	bas
otec Guardiano, františkán	
Fra Melitone/	baryton
bratr Melitone, františkán	
Curra/Leonořina služebná	mezzosoprán
Un Alcade/starosta	bas
Un Chirurgo/chirurg	bas

Venkované a venkovanky, mezkaři, mniši, italští a španělští vojáci,
markytánky, žebráci

První provedení 10. listopadu 1862, Carské divadlo, St. Petersburg

První provedení přepracované verze 27. února 1869,
Teatro alla Scala, Milano

OBSAH OPERY

I. dějství SEVILLA KOLEM POLOVINY 18. STOLETÍ, SÍDLO RODINY CALATRAVŮ

Leonora, dcera markýze Calatrawy, se zmítá v dilematu; miluje Dona Alvara z rodu Inků, a zároveň nechce opustit otce, pro kterého by však případný zeť barevné pleti a „nízkého“ původu znamenal rodovou potupu. Je půlnoc, Alvaro přijíždí, aby s Leonorou prchl a sňatkem stvrdil velikost jejich čisté lásky. Leonora ještě stále váhá, její láska k Alvarovi je však silnější. Odhodlá se k útěku, když náhle vpadá rozlícený otec a chce „ničemného svůdce“ své dcery zatknout. Don Alvaro se jej snaží přesvědčit o Leonořině nevině, dobrovolně se mu vzdává a odhazuje pistoli. Ta při pádu na zem vystřelí a náhodně zasáhne otce, který před svou smrtí Leonoru proklíná. Leonora i Alvaro ve zmatku prchají.

II. dějství ŠPANĚLSKÁ HORSKÁ VESNIČKA HORNACHUELOS A KLÁŠTER V JEJÍM OKOLÍ, O JEDEN ROK POZDĚJI

V hostinci se veselí pestrá společnost venkovanů, mezkářů, pozornost na sebe strhává cikánka Preziosilla, která verbuje vojáky a předpovídá jim slávu a krásný život ve válce. Před neznámým studentem se zarazí. Student se představuje jako přítel Dona Carla z rodiny Calatravů, s nímž přísahal pomstít domnělou vraždu Carlova otce a pronásledoval Leonoru i jejího svůdce. Preziosilla tuší, že se neznámý za studenta pouze vydává, a Leonora, která v převlečení za muže z povzdálí nepoznána vše vyslechla, v něm poznává svého bratra, pomstychtivého Dona Carla.

I Leonora marně pátrala po Alvarovi, který po oné osudné noci zmizel, a nyní, zoufalá, opuštěná, štvaná svědomím, kletbou i hrozbou bratrovy pomsty, hledá útočiště u převora kláštera. Převor Guardiano přijímá její zpověď, její vůli oddat se Bohu a dává jí rozhrěšení, aby v samotě poustevnické jeskyně kajícíně dožila svůj život. Jedině on bude znát Leonorino tajemství. Leonora děkuje Bohu za odpuštění a sbor mnichů slibuje neporušit tajemství „poustevníka“ a modlí se za spásu jeho duše.

III. dějství VOJENSKÉ LEŽENÍ U ITALSKÉHO VELLETRI, ROK 1744

Don Alvaro, nyní statečný kapitán španělských granátníků pod jménem Don Federico, si připomíná Leonoru, o níž se domnívá, že zemřela, i svůj nešťastný osud potomka potupeného královského rodu Inků. Doufá už jen ve smrt v boji. Náhle se strhne bitka a Alvaro zachraňuje život muži, který také zatají své pravé jméno a představí se jako Don Felice. Ve skutečnosti je to Don Carlo. Oba muži uzavřou pevné přátelství.

V další bitvě je Alvaro těžce raněn. Domnívá se, že zemře, a proto žádá svého přítele Dona Felice, aby zničil jeho nejdražší památku – svazek milostných dopisů. Don Carlo již začíná tušit, že jeho zachránce a přítel je vlastně Don Alvaro, jeho úhlavní nepřítel. Důkaz mu poskytne podobizna Leonory, kterou objeví v Alvarově zavazadle. Lékař oznamuje, že se Alvara podaří zachránit. Nesmiřitelný Don Carlo mu znovu slibuje pomstu.

Ve vojenském ležení kypí nevázaný život, tančí se opět s cikánkou Preziosillou v čele, bratr Melitone se v mravokárném kázání marně snaží přimět rozdováděné vojáky a markytánky k pokání, ale je jen terčem posměchu. Preziosilla rozpaluje vojáky bojovnou písní (rataplanem).

Uzdravený Alvaro se setkává s Carlem, ten mu prozradí své pravé jméno i to, že Leonora žije, a vyzývá ho na souboj.

Alvaro se snaží vysvětlit svou nevinu a prokázat svůj slavný původ, ale když zaslepený Carlo znovu slibuje zabít jeho i Leonoru, oba vytasí meč a začnou se zuřivě bít. Vojáci je od sebe odtrhnou. Alvaro se domnívá, že Carla smrtelně zranil, a prchá, aby našel klid v klášteře ve Španělsku.

IV. dějství KLÁŠTER V BLÍZKOSTI VESNIČKY HORNACHUELOS A JEHO OKOLÍ, O NĚKOLIK LET POZDĚJI

Mniši v klášteře podarovávají žebráky. Jako páter Rafael zde žije i Alvaro, aniž tuší, jak blízko je Leonore. Přichází Carlo, který Alvara konečně v klášteře vypátral. Touha po pomstě vrcholí a Carlo urážkami vyprovokuje zpočátku smířlivého Alvara k souboji.

V poustevnické jeskyni Leonora vzpomíná na Alvara. Je na konci svých sil. Náhle je zdáli slyšet hluk zbraní – souboj dohnal Alvara a Carla až do blízkosti jeskyně. Carlo je poražen a žádá o zpověď. Alvaro vyhledá poustevníka a s překvapením v něm poznává Leonoru. Zoufale jí přiznává, že právě zabil jejího bratra. Leonora spěchá za Carlem. Alvaro proklíná krutý osud. Ozve se výkřik, převor Guardiano přivádí k Alvarovi Leonoru – Carlo jí ani v okamžiku své smrti nedokázal odpustit a smrtelně ji zranil. Rozervaný Alvaro se divoce rouhá Bohu, ale Guardiano i umírající Leonora ho přimějí k pokoře před drtivou silou osudu.

Giuseppe Verdi, 1861

Tenhle dopis tě zastihne asi v Turině, jestliže si – jak jsi měl v úmyslu – budeš bezpodmínečně chtít promluvit s Cavourem a Sirem Jamesem. Přece jen stojí za to být géniem! ...Jde se na návštěvu k ministrům a vyslancům asi tak, jako já chodím k Giovanně.

Co však zavazuje svět k tomu, aby před Tebou smekl, je ona vlastnost, na kterou nikdy – nebo téměř nikdy – nemyslím. Přisahám Ti, a jistě Ti nebude zatěžko tomu uvěřit, že mě často skoro překvapí, že se vyznáš v hudbě. To umění je možná božské a Tvůj génius je hoden umění, které provozuješ. Přesto

OSUDY

SÍLY OSUDU

V šedesátých letech 19. století stojí Giuseppe Verdi na vrcholu svého života. V té době ve Francii zahájil Offenbach svůj operetní vzestup Orfeem v podsvětí (1858), Gounod se po Faustovi (1859) chystal k Romeovi a Julii (1867), Berlioz se po šesti letech dočkal provedení Trójanů v Kartágu (1863), Meyerbeer uzavřel svoji slavnou kariéru Afričankou (1864) a Bizet se snažil prosadit s Lovci perel (1865). Mohutněl wagnerovský kult, příčina mnohých Verdiho stresů a vlastních uměleckých pochybností. Wagner sice svým upraveným Tannhäuserem v Paříži roku 1861 propadl, ale získal si především mladé Tristanem a Isoldou (1865), pracoval na Mistrech pěvcích norimberských (1861–67) a průběžně pokračoval na své titánské tetralogii Prsten Nibelunga (1851–76), zatímco Johann Strauss okouzloval Vídeň svými lehce plynoucími valčíky (Na krásném modrém Dunaji, 1867). Smetana ve víru národního obrození zakládá českou národní operu Prodanou nevěstou (1866) a Daliborem (1868).

Umírá voluntaristický pesimista Schopenhauer (1860) a Marx spřádá své komunistické vize v Kapitálu (1867). Hugo píše svůj vrcholný román Bídníci (1862), trpké zkušenosti ukládá psychologický realista Dostojevskij do Zápisků z mrtvého domu (1861–62) a Zločinu a trestu (1866) a čtenáři verneovek tráví svá dobrodružství v balóně, ve středu Země i na Měsíci.

Manet svou Snídání v trávě (1863) oznamuje příchod impresionismu.

Padesátník Verdi byl v té době slavný a uznávaný skladatel, osobnost všeobecně považovaná za duchovního vůdce italského národa v jeho boji za sjednocení – „maestro della rivoluzione italiana“. Měl za sebou nejnamáhavější léta tápavého hledání, proher, ale i prvních úspěchů; počínaje rokem 1839 a prvotinou Oberto chrлил prakticky každý rok jednu nebo i dvě opery až po Maškarní ples z roku 1859, jímž počet jeho jevištních děl dosáhl čísla dvaadvacet – mezi nimi Nabucco, Macbeth, Rigoletto, Trubadúr, Traviata.

V roce 1859 se Verdi oženil po více než deseti letech společného života s Giuseppinou Streppioniovou, kdysi uznávanou zpěvačkou, první Abigail, ženou inteligentní a jemně citlivou, která se stala jeho spolupracovnicí, rádkyní, skutečnou partnerkou.

V šedesátých letech se Verdi věnoval více politice a hospodaření

tím, co mě okouzluje a co na Tobě obdivuji, je Tvůj charakter, Tvé srdce, Tvoje shovívavost k chybám ostatních, zatímco sám k sobě jsi velice přísný. Tvoje tak ostýchavá a tajuplná láska k bližnímu, Tvoje hrdá nezávislost a Tvoje dětská prostota – samé stránky vlastní Tvé povaze, která si uměla zachovat neposkvrněnost myšlenek a citů uprostřed lidské stoky.

Ó můj Verdi, nejsem Tě hodna a láska, kterou mi projevuješ, je milodarem, balzámem pro někdy velmi zkormoucené srdce pod maskou veselí. Nepřestávej mě milovat, miluj mě ještě po mé smrti, abych – bohatá Tvou láskou a Tvými prosbami – ó můj spasiteli, předstoupila před boží spravedlnost.

Přečetla jsem si ještě jednou tuhle nesmyslnou čmáranici a vlastně bych Ti ji vůbec neměla poslat, jenže to nedokážu znovu napsat. I když jde o čisté vyjádření mých citů, měla jsem Ti přece jen psát v jiném stylu a s daleko veselejšími myšlenkami. Promiň tento spleen, který na mě od jisté doby doléhá, který však není převládající chybou mého charakteru, ale spíš Tvého. Ach, konečně jedna Tvá chyba, jedna nekorrektnost. Těší mě, že máš alespoň jednu nebo několik chyb. Dobře si to zapamatuji, abych Tě mohla při první nejlepší příležitosti zahanbit.

(...) Dobrou noc, můj Pasticcio, bav se dobře, ale myslí na to, že v Sant'Agatě jsem já.

Giuseppina Verdimu; Sant'Agata 5. prosince 1860

Magistrát Busseta odvedl chvályhodnou práci, když hlasoval pro to, aby se králi darovalo dělo, které mu je jistě milejší než jakýkoliv jiný dar. Přál bych si, aby každá italská obec následovala tohoto příkladu, neboť nikoliv slavnostmi a slavnostním osvětlením, ale se zbraněmi a vojáky můžeme získat sílu, vážnost, a stát se tak pány v našem domě. Nesmí se zapomínat na to, že v Itálii stále ještě stojí mocný a výhružný cizinec.

Verdi městským radním; Sant'Agata 28. dubna 1860

Od Corticelliho, který přijel se Signorou Ristori, jsem se dověděl, že by možná nebylo nemožné přimět Vás k tomu, abyste k nádhernému diadému svých oper, jejichž pokračování jinak hrozí konec, připojil další drahokam. Sotva přede mnou zazářil tento paprsek naděje, promluvil jsem si s ředitelem zdejších carských divadel Signorem Sabourovem, který mě ihned pověřil, abych Vás co nejnaléhavěji požádal, abyste

na svém milovaném a pečlivě udržovaném venkovském sídle v Sant'Agatě než hudbě. Jeho kompoziční tempo se zpomalilo. Rok 1860 byl rozhodující pro italské sjednocení a Verdi, jehož jméno se stalo dokonce symbolem sjednocovacího hnutí, se na něm aktivně podílel. (Zvolání Evviva Verdi sloužilo jako kryptogram pro Evviva Vittorio Emanuel, Re D'Italia.) Verdi byl v delegaci, která v roce 1859 předkládala Viktoru Emanuelovi plebiscitní vótum, podle něhož se Parma připojila k Sardinskému království. O rok později ho ministr Cavour vyzval, aby se stal za Busseto poslancem prvního italského parlamentu, který pak v březnu 1861 slavnostně vyhlásil sjednocené Italské království. Téhož roku však Cavour zemřel, politické události se začaly komplikovat a s nimi i Verdiho osobní život.

Zdá se, že Verdi chtěl na čas odejít z Itálie. A mohl to být i jeden z důvodů, proč přijal nabídku carského divadla v Petrohradě, aby pro zimní sezónu 1861/62 napsal novou operu. V Petrohradě měla italská operní stagiona dobrou pozici, byl zde uveden mj. i Verdiho Trubadúr se slavným tenoristou Enricem Tamberlickem v roli Manrica. Byl to právě Tamberlick, kdo navrhl řediteli carského divadla Sabourovovi, aby zkusil u Verdiho objednat operu. Pochopitelně počítal s efektní rolí pro sebe. Tamberlick se takto stal v Petrohradě Verdiho neoficiálním agentem.

Pro Verdiho vyvstal obvyklý problém s libretem. Když navrhl Hugovo revoluční drama Ruy Blas, dostal od divadla zprávu, že by snad byla vhodnější jiná látka. Nelze se ani příliš divit. Příběh ze Španělska 17. století, v němž se prostý sluha nízkého původu stane milencem královny a posléze prvním ministrem španělského království, pro carský režim příliš vhodný nebyl. Zdálo se, že se další jednání zastaví. Verdi se pak přestal o Hugův námět zajímat a po delším hledání se rozhodl pro drama Don Alvaro o La fuerza del sino španělského spisovatele Dona Ángela de Saavedry, vévody z Rivasu. Tentokrát volil šťastněji – a smlouva s petrohradským divadlem mohla být 3. června 1861 v Paříži konečně podepsána. A Giuseppina mohla začít neprodleně zařizovat vše potřebné pro jejich pobyt v Petrohradě.

Verdi měl vždy slabost pro raný romantismus a navíc měl španělské drama rád (podle her Garcii Guttierreze vznikl jeho Trubadúr i Simon Boccanegra). O Donu Alvarovi se Verdi vyjadřoval jako „o silné hře, pozoruhodně a neobyčejně široké, kterou si nezměrně zamiloval“.

Ostatně téma drtivého osudu, který ničivě a nevypočitatelně zasahuje do života lidí, znal Verdi z vlastního krutého prožitku. V průběhu pouhých dvou let 1838–40 mu zemřela manželka i dvě děti a jeho druhá opera Jeden den králem skončila naprostým fiaskem. Verdi propadl nejhlubší beznaději, hořkosti, osamění, životní i umělecké krizi.

Typická španělská romantická záliba v historických námětech

vyšetřil jednu jiskru svého génia pro petersburské divadlo. Nemohu jinak, musím k pozvání Signora Sabourova a k hlasu veškerého obyvatelstva připojit pocit ušlechtilého egoismu a přidat se k naléhavým prosbám ostatních. (...)

Enrico Tamberlick Verdimu; St. Petersburg
11./23. prosince 1860

(...) Protože pro Petersburg není Ruy Blas možný, ocitl jsem se v trapných rozpacích. Prolistoval jsem mnoho, mnoho dramát, a nenašel jsem jediné, které by mi v každém ohledu vyhovovalo. Nemohu podepsat a nepodepíši žádnou smlouvu, dokud nenajdu vhodný a úřady schválený materiál pro umělce, které mám v Petersburgu k dispozici. Protože tedy v tomto okamžiku nemohu říci nic konečného, zbude asi příliš málo času na to, abych napsal něco pro příští zimu. Chápu, že ředitelství by rádo ukončilo tuto nejistotu; v tomto případě je na nich udělat to, co dluží svým zájmům. (...)

Verdi Tamberlickovi; Turín začátek března 1861

(...) Poznali jsme signora Achilla Tamberlicka (Enricova syna), vzdělaného mladíka, roztomilého, ušlechtilého a tak trpělivého! ... Ach, jak trpělivého! Tato trpělivost ostatně potvrzuje, že zná lidská srdce a ví, jak pravdivé je slovo evangelia: *Thučte a bude vám otevřeno*. Přišel, viděl, že půda není dost dobře připravena, a přísahal, že zvítězí bez ohledu na to, že Verdi, využívaje veta ze známé depeše proti tématu, se stará víc o Komoru než o divadlo.

Pak přešel ponenáhlu ke svému poslání a začal uvádět omyl depeše na pravou míru a s největším klidem vysvětloval, že on (Verdi) může zhudebnit Ruy Blase nebo cokoli chce: dostal pokyn, aby mu přiznal všechny možné podmínky, které žádal, s výjimkou zavázat cara Alexandra k svolání republiky v Rusku.

Verdi se poškrábal na hlavě a upozornil jej na to, že u Ruy Blase existují ty a ty obtíže; že pro ta ostatní prolisťovaná dramata existují zase jiné; že určité drama, které kdysi četl a které se mu líbilo, není prostě k nalezení... Dost, dost!... Jakmile byl vysloven název, běháme teď všichni po knihkupcích v celém Turínu a „bouquimujeme“ (pídíme se po starých knihách), jediná ulička nezůstane neprošťáraná. Nic! Nic se nenajde! (...)

Teď už je na 90 % jisté, že Verdi bude psát pro Petersburg. Za tohoto předpokladu jsem už nechala připravovat šaty,

spodní prádlo, živůtky a košile a dala jsem je doplnit podšívkou a kožešinami. (...)

Giuseppina Mauro Corticellimu; Turín 17. dubna 1861

Generální ředitelství Carského ruského divadla ukládá p. Maestrovi, rytíři Verdimu, aby pro Carské divadlo v St. Petersburgu napsal operu za následujících podmínek:

1. Pan Verdi se na operní zkoušky v St. Petersburgu dostaví včas tak, aby se premiéra mohla konat v první lednové dny roku 1862 (nového řádu).

2. Ředitelství přijímá báseň D. Alvaro neboli La Forza del destino nebo jinou, kterou pan Verdi považuje za náležitou.

3. Pan Verdi může vybírat mezi umělci angažovanými v St. Petersburgu, aby jim přidělil role ve své opeře.

4. Kostýmy a výprava budou zcela nové a jako obvykle se bude konat generální zkouška, která se rovná prvnímu provedení.

5. Carská správa St. Petersburgu je oprávněna pořídit kopii partitury, jejíž práva získává pro celé carské Rusko.

6. Pro všechny ostatní země na světě zůstávají vlastnická práva samozřejmě panu Verdimu.

7. Panu Verdimu bude vyplaceno šedesát tisíc zlatých franků ve třech stejných splátkách; první při jeho příjezdu do St. Petersburgu, druhá při první orchestrální zkoušce a třetí při generální zkoušce.

Ředitelství se zavazuje vyplatit panu Piavemu za libreto dva až tři tisíce franků.

Smlouva s Carským ruským divadlem; Paříž 3. června 1861

(...) Smlouva s Petersburgem byla po Tamberlickově příjezdu do Turína takřka už uzavřena, jak jsem Ti psala v dopisu ze 17. dubna; teď je konečně podepsána a já se divím, že jsi o tom ještě neslyšel.

Tedy – jestli nás do té doby neodnese čert, uvidíme se všichni ve věčných sorbetech (lednicích) Petersburgu. Verdi se sice domnívá, že spáchal hloupost, když tuto smlouvu podepsal, protože ho nutí pracovat a tak se v létě potit a v zimě nadmíru ochlazovat. Je proto třeba obstarat dobře připravené tagliatelle (nudle) a maccheroni, aby ho udržely uprostřed ledu a kožichů v dobrém rozmaru.

Já si mezitím předsevzala – abych šla z cesty každé bouřce – dávat mu od poloviny října do konce ledna vždycky ve všem za pravdu, neboť už teď vidím, že během namáhavého psaní

a zkoušek bude nemožné přesvědčit ho, že by třeba jen jedenkrát nemusel mít pravdu. Až mi bude povětrí připadat příliš pošourné, půjdu na čerstvý vzduch. Jen pomalu... zapomněla jsem, že na vzduchu v Rusku mrzne nos. Tak tedy půjdu do postele, to je jediné místo, kde se člověk v těchhle severských oblastech může cítit dobře.

Mimochodem – dřív než zapomenou: jestli si Ristoriová myslí, že svými tagliatelle získá převahu, pak Verdi staví na tom, že ji zdolá risottem, které dovede skutečně božsky připravit. Abys vzdor svým okružním cestám a entourage (svitě) tolika Gigioni (průměrných, avšak sebevědomých zpěváků) zůstal stále stejným, jakým jsi byl, totiž spolehlivým přítelem, rádi využijeme Tvé nabídky a prosíme Tě, abys i pro nás něco obstaral.

V Rusku se zdržíme asi tři měsíce, a to od 1. listopadu do konce ledna 1862, a u stolu budeme čtyři: dva páni a dva slušové. Bude-li nezbytné mít tlumočníka a je-li obvyklé pozvat ho ke stolu, bude nás místo čtyř pět. Mohl bys pro nás podle počtu osob obstarat stejné nákupy jako pro Ristoriovou, tedy tyto potraviny: rýži, makaróny, sýr, uzeniny a všechno, o čem víš, že v Rusku není k sehnání nebo jen za horentní ceny. Pokud jde o víno, zde je počet lahví a druhů, které by Verdi rád měl: 100 malých lahví stolního vína Bordeaux, 20 lahví jemného Bordeaux, 20 lahví šampaňského.

Snad je pro Tebe pohodlnější nakoupit víc pro Ristoriovou a to, co je pro ni nadbytečné a pro nás nutné, oddělit. Já to pak s Tebou vyúčtuji, jakmile dojedu do Petersburgu, neboť jsem povýšila ze zpěvačky na hospodyni, což je hodnost, která je mi mnohem milejší; a Tobě, který mě znáš, nebude zatěžko tomu uvěřit, víš přece, jak málo mi chutná jídlo z restaurací.

Neobviňuj mě, že jsem prozaická! Musíš vědět, že ve skromné a v určitém smyslu nudné domácí práci může vézet právě tolik poezie jako v onom typu blouznivého vytržení, které člověk cítí a mnohdy z jeviště sděluje přeplněnému hledišti.(...)

Giuseppina Corticellimu: Busseto 17. července 1861

...třetí rakev je vynášena z mého bytu!... Byl jsem sám!... sám!... Má rodina byla zničena. Uprostřed těchto strašných událostí... s duší rozervanou rodinnými neštěstími, rozhořčen neúspěchem své práce, jsem přesvědčil sám sebe, že od umění bych marně očekával útěchu...

Verdi v autobiografickém vyprávění o roce 1840

Giuliu Ricordimu; 1879

situuje děj Ángelova dramatu do Španělska a Itálie poloviny 18. století. Doba válek o rakouské dědictví tvoří historickou kulisu pro zcela smyšlený příběh lásky Leonory, dcery španělského šlechtického rodu, a potomka rodu Inků Alvara, jimž v milostném štěstí brání historicky podložený kastovnický manželský kodex a tehdejší nadřazenost bílé rasy. Nicméně v Ángelově pojetí je na překážku spíše celá série neuvěřitelně nelogických a zcela nevyzpytatelných náhod.

U Ángela se Alvaro představuje na začátku hry jako elegantní a šlechtetný člověk, nejlepší toreador ve Španělsku, jehož původ je nejasný, stejně jako jeho ohromné bohatství. Jako domnělého hanobitele vznešené Leonory a ničemného vraha markýze jej nechá Angelo krvelačně stíhat hned dvěma Leonořinými bratry, jimž však osud nedopřeje vykonat pomstu. Naopak, zmírají Alvarovou rukou, druhý z bratrů stihne ještě zabít i Leonoru a Alvaro dovrší fatální pohřebiště vlastní sebevraždou, když se vrhá ze skály s výkřiky: „Peklo, otevři své brány a pohlí mě! Nechť se zhroutí nebesa! Nechť zhyne lidstvo! Zkáza! Zmar!“

Ángel de Saavedra uplatňuje ve svém osudovém dramatu shakespearovsky širokoúhlý pohled, na hony vzdálený klasické jednotě místa, času i děje. Velkoryse rozvrhl děj do míst stovky kilometrů vzdálených v rozmezí několika let a postavil vedle sebe scény komorní i široká plátna válečná, klášterní ba i lidová, situace dramatické, tragické, lyrické i komické.

Tato pestrost zřejmě Verdimu vyhovovala, jakkoli je předloha chudá na vysloveně milostné scény i na ansámblové příležitosti. Pro Verdiho se zde jako určité novum objevují komické momenty, které se po neúspěchu komické opery *Jeden den králem* z jeho tvorby vytratily. Znovu se jako vylehčující kontrast objevily až v *Maškarním plese* a vyvrcholily v díle moudrého stáří – ve *Falstaffovi*.

Zatímco se výběr námětu pro Verdiho operu neobešel bez komplikací, volba libretisty byla pro Verdiho jednoznačná – Francesco Maria Piave. „Předražený přítel“, „kocour“, „lundrák“ (jak jej oslovoval v dopisech) pro „milého medvěda“ Verdiho začal pracovat již při *Ernanim* v roce 1844 a je podepsán pod libreta *Macbetha*, *Rigoletta*, *Traviaty* či *Simona Boccanegry*. Síla osudu byla jejich desátým společným dílem.

Když v červenci 1861 přijel Piave do Busseta, práce postupovala obvyklým způsobem: Verdi navrhoval, Piave veršoval, Verdi se dožadoval úprav a Piave opravoval. Činil tak pokorně, oddaně a poddajně, jako nepostradatelný řemeslník, který se vyzná ve všem, co libretto opery potřebuje. To Verdimu vyhovovalo, a tak výsměšné výtky o chatrnosti libreta *Síly osudu* padají spíše na vrub Ángela a Verdiho než Piaveho. Ostatně Verdi nikdy nestál o navoněné veršované krasořečnění, ale záleželo mu na „parola scenica“ – na jevištním slově.

I v případě *Síly osudu* si rozvrhl Verdi scény sám, včetně zařazení

Don Ángel de Saavedra Ramírez de Banquedano, vévoda z Rivasu (1791–1865), španělský básník, spisovatel, voják a diplomat, je dnes v dějinách španělské literatury připomínán spíše jen ze zdvořilosti. A přece patřil ve své době k nejvýznamnějším spisovatelům. Od mládí bojoval perem i mečem, pro jeho liberální názory ho restituční vláda Ferdinanda VII. dokonce odsoudila k smrti a musel prchat do emigrace na Maltu, do Francie a do Anglie – právě v době, kdy se formoval romantický literární styl. Po amnestii v letech 1883 a 1884 se mohl vrátit do vlasti a prodělal metamorfózu, tak častou u romantických bouřliváků, kterým bylo vůbec dopřáno léta mladického radikalismu přežít: Němci pro to mají okřídlené pořekadlo – junger Revolutionär – alter Hofrat, vzpomeňme jen na Goetha! S přibývajícimi léty i tituly (velvyslanec v Neapoli a v Paříži za 2. císařství, člen parlamentu, ministr, předseda Akademie) ztrácel také Ángel někdejší revoluční nadšení, až skončil jako konzervativec.

Ángel de Saavedra vyšel z klasicismu a k romantismu dospěl během své emigrace zejména pod vlivem Waltera Scotta a Victora Huga. Ángelovy básně Romance, oslavující španělský heroismus, a zvláště pak drama Don Alvaro se staly vrcholnými manifesty španělského romantismu. Premiéra Dona Alvara v Madridu roku 1835 byla přijata s nadšením jako událost srovnatelná s premiérou Hugova Ernaniho v Paříži.

Francesco Maria Piave (1810–1876) se vyučil typografem, studoval teologii a filozofii. Působil v Římě jako překladatel a novinář. Od roku 1838 žil v Benátkách, začal veršovat a stal se hlavním divadelním básníkem v La Fenice a později v milánské Scale. Napsal na 60 libret a spolupracoval nejen s Verdim, ale i mnoha dalšími, tehdy uznávanými skladateli (Balfe, Mercadante, Ricci). Po mozkové mrtvici žil osm let ochromený a bez příjmů. Verdi podporoval nejen jeho, ale doživotní rentou zajistil i Piaveho dceru.

◁ Itálie poznala Ángelovo drama nejprve v roce 1848 z vydání v Neapoli a posléze v novém překladu Faustina Sanseveriny v roce 1850 v Miláně. Z tohoto překladu vyšel Verdi.

Dnes se Ángelovo drama ani na španělských scénách dávno nehraje a jeho pět aktů je pocítováno jako nejbóhatší sbírka romantických rekvizit, jako ponuré drama milostné vášně a rodinné msty, která dnes vzbuzuje v lepším případě spíše shovívavý úsměv.

(...) S radostí přijímám Tvá přání změn v duetu. Udělal jsem, doufám účinně, všechno, co jsi ode mě v posledním dopisu žádal a jak jsi celé první dějství naznačil, kromě verše

„Soffrire, luce ed anima“
(Utrpení, světlo a duše)

který, musím doznat, ničím lepším neumím nahradit. Ještě si to promyslím. Budeš-li si přát, abych Ti celé první opravené dějství poslal, napiš, a já Ti je pošlu. Zatím jsem pracoval na druhém dějství a věřím, že jsem dost pokročil; přesto postupuji pomalu, protože bych se rád vyhnul, pokud je to možné, Tvému neúprosnému rdousivému hmatu.

Scéna, na kterou se – daleko od Tebe – neodvažuji vztáhnout ruku, je scéna z vojenského tábora, přestože jsem starý válečník (viz názory naší Regidory (Giuseppiny) na mou bojovnou statečnost)...

Piave Verdimu; 9. srpna 1861

Můj milý medvěde, všechno báječně klape. Očekávám netrpělivě božskou Regidoru, s níž pak přijedu do Sant'Agaty, abych Tě políbil a v případě nouze provedl pár malých korektur.

Můj anděli, máš hotové i třetí dějství!!! Je to marné, jsi zrozen k tomu, abys poroučel i inspiracím; jsi věru všemocný. (...)

Piave Verdimu; Milán 11. listopadu 1861

(...) V Schillerově Valdštejnově táboře je nádherná scéna: vojáci, markytánky, cikáni, astrologové, dokonce jeden kněz, který káže nejkomičtějším a nejpůvabnějším způsobem na světě. Nemůžete použít toho kněze, ale můžete tam dát vše ostatní a také cikánský tanec. Zkrátka vytvořte mi typickou scénu pohňho ležení. (...)

Verdi Cammaranovi; 1849

části ze Schillerova Valdštejnova tábora, jímž chtěl posílit komické motivy v opeře. Na tuto scénu Verdi upozorňoval před více než deseti lety již svého někdejšího libretistu Cammarana, když v roce 1849 zamýšlel komponovat operu *Obsazení Florencie*. Schiller, jakožto romantický pěvec svobody, patřil k dalším láskám nejen Verdiho, ale všech pokrokových italských umělců. Verdi se do té doby pokusil o Schillera třikrát a výsledkem byly naivně vybledlé zjednodušující parafráze *Jany z Arku*, *Loupežníků* a *Luisy Millerové* (resp. dramatu *Úklady a láska*); teprve v *Donu Carlosovi*, opeře bezprostředně následující po *Síle osudu*, se zmocnil Schillera se ctí.

Verdi i Piave svedli při prepisu Ángelova dramatu do libreta dost úporný boj. Soustředili děj z pěti do čtyř dějství (III. a IV. dějství bylo staženo do jednoho s proměnami), podstatně omezili počet epizodních postav a naopak rozšířili plochy sborové a taneční. Díky Verdiho hudebnímu ztvárnění ve třech velkých áriích stoupl v opeře význam Leonory, která se stává rovnocennou postavou Alvarovi a Carlovi, ačkoli po II. dějství už do děje nezasahuje a vrací se až po velké kontemplativní „melodii“ v posledním obrazu závěrečného dějství. Do postavy Leonorina bratra Dona Carla Verdi zkoncentroval nejen postavu studenta ze začátku II. dějství, ale především i postavu druhého bratra: Dona Alfonse. Proto v původním dramatu může Alvaro Carla zabit už v souboji u Velletri, zatímco u Verdiho musí Carlo 'přežít' až do závěru opery. A tak Alvaro v souboji Carla pouze zraní, avšak domnívá se, že jej zabil, a rozhodne se odejít do kláštera.

Oproti předloze posílil Verdi postavu františkánského mnicha Melitona, který je jadrně komickým protikladem vznešeného převora Guardianiana. Do III. dějství pro něho Verdi vložil ze Schillera převzaté mravokárné kázání v polním ležení a Piave použil téměř doslovně italský překlad Andrey Maffeie.

Závěr prozatím ponechal Verdi v podobě Ángelova dramatu, kdy před zraky diváků zemřou všichni protagonisté a převor Guardianiano jen bezmocně přihlíží.

V listopadu 1861 byla kompozice dokončena. Verdi se v *Síle osudu* projevil jako zralý, zkušený mistr, velký jevištní umělec, který umí pojmut život v jeho mnohotvárnosti. *Síla osudu* je typicky italská opera, založená na belcantu a jeho využití ve zpívaném dramatu. Lze v ní nalézt některé shodné momenty s meyerbeerovskou velkou francouzskou operou, ba prý i rysy „wagnerianismu“, jak Verdimu dobová kritika vyčítala. *Síla osudu* pokračuje logicky ve Verdiho vývojové cestě, na níž postupně čím dál víc rozrušuje uzavřenost hudebních čísel, když recitativy komponuje jako 'stíle místo' a ve zpěvních číslech rezignuje na pevnou formu a vytváří dynamickou, kontrastně stavěnou linii, úzce spjatou s průběhem děje.

Scéna z Schillerova Valdštejnova tábora, Výmar,
Dvorní divadlo 11. prosince 1805, kresba J. C. E. Müllera
podle akvarelu J. A. Nahla

(...) Zima je sezónou velkého světa; četné večírky a plesy, velmi dobře navštěvovaná divadla a dobrá představení, okázalé recepce u dvora s třemi tisíci pozvaných hostů a místem u stolu pro všechny, výborná obsluha, spousty jídla a vybrané hostiny s prvotřídními francouzskými kuchaři. Společnost je k cizincům, zvláště diplomatům, nesmírně roztomilá a velmi pohostinná. (...)

Zmínil jsem se o divadlech. V Rusku mají smysl pro divadlo; jsou tu italská, francouzská, německá, ruská, všechna carská a velmi dobrá divadla. Italská opera je v zimě, stejně jako Covent Garden v létě, hlavní atrakcí světa. Nejlepší umělci jsou angažováni za závratné gáže a každý rok je uvedeno asi

Dramatik Verdi vedle sebe vrší protiklady v široce rozeklenuté lyrice vedle vojensky přísného „rataplanu“, v hymnickém klášterním zpěvu vedle ohnivých lidových tanců s cikánkou Preziosillou, ponurou baladu „studenta“ vedle tragikomického Melitónova kázání, až po jímavou Leonořinu prosbu o klid duše v „melodii“ „Pace, pace, mio dio“, považované za jednu z nejkrásnějších Verdiho melodií.

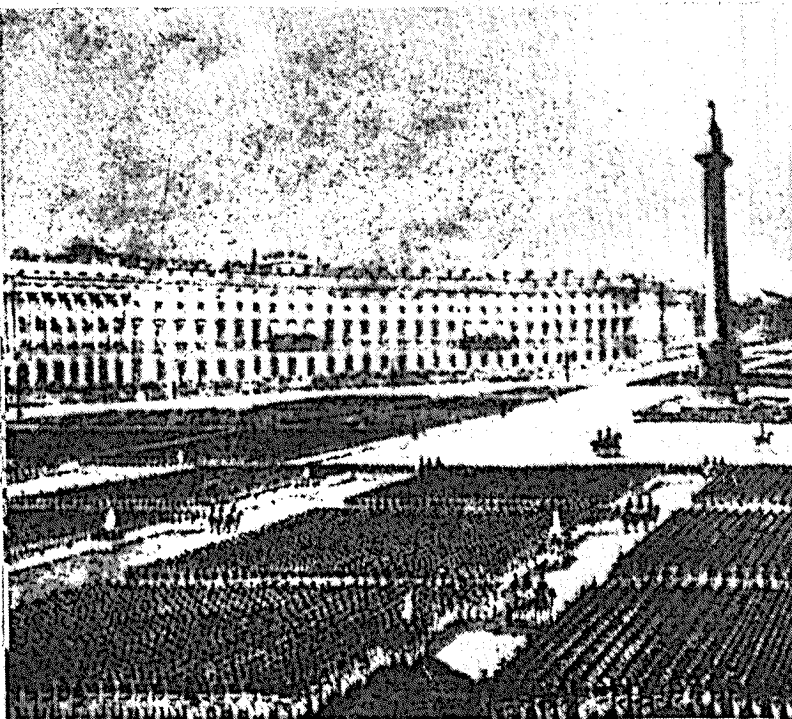
Koncem listopadu mohl Verdi s Giuseppinou odjet přes Paříž a Berlín do Petrohradu, aby podle smlouvy připravil premiéru. Ovšem během zkoušek onemocněla protagonistka, primadona Grua. A tak Verdi, který dobře věděl, jak důležité je dobré pěvecké obsazení pro úspěch opery, premiéru odvolal. Po zastávce v Londýně se vrátil do Sant'Agaty, pracoval ještě na instrumentaci partitury a také pomáhal hledat novou představitelku Leonory, kterou našel v Carolině Barbotové (mezzosopranistce!).

Koncem září 1862 odjeli Verdiovi do Petrohradu znovu (tentokrát přes Moskvu, kde byl uveden Trubadúr) a 10. listopadu 1862 se v Carském divadle konala premiéra s Carolinou Barbotovou (Leonora), Constancí Nantier-Didiéovou (Preziosilla), Enricem Tamberlickem (Alvaro), Francescem Grazianim (Don Carlo), Achillem De Bassinim (Melitone) a Gianem Francescem Angelinim (Guardiano). Car Alexandr II. (kvůli bronchitidě se zúčastnil až čtvrté reprízy) obdařil Verdiho řádem, publikum bouřlivým aplausem; někteří kritikové již byli zdrženlivější a domácí skladatelé se dokonce cítili dotčeni. Vždyť na nastudování Verdiho opery bylo vynaloženo 22.000 rublů, zatímco oni se museli spokojit s pěti sty. Přes všechno nadšení obecnstva i přes posílení sboru přímo z carových gard se však úspěch brzy opotřeboval.

O několik měsíců později – v únoru 1863 byla Síla osudu uvedena bez významnějšího úspěchu v Římě v Teatro Apollo se zásahy cenzury, která si vymínila i přejmenování opery na Dona Alvara, a zároveň za Verdiho osobní účasti v Madridu. Zde se Síla osudu setkala s větším pochopením, i když autor dramatické předlohy, vévoda z Rivasu, který byl provedení osobně přítomen, neskryval své znechucení nad tím, že se jeho dílo stalo podkladem pro operní libreto, a sledoval představení s chladným opovržením.

Ještě v průběhu 60. let uvedla Sílu osudu newyorská Academy of Music (1865) a poznali ji diváci ve Vídni (1865), Buenos Aires (1866) a Londýně (1867).

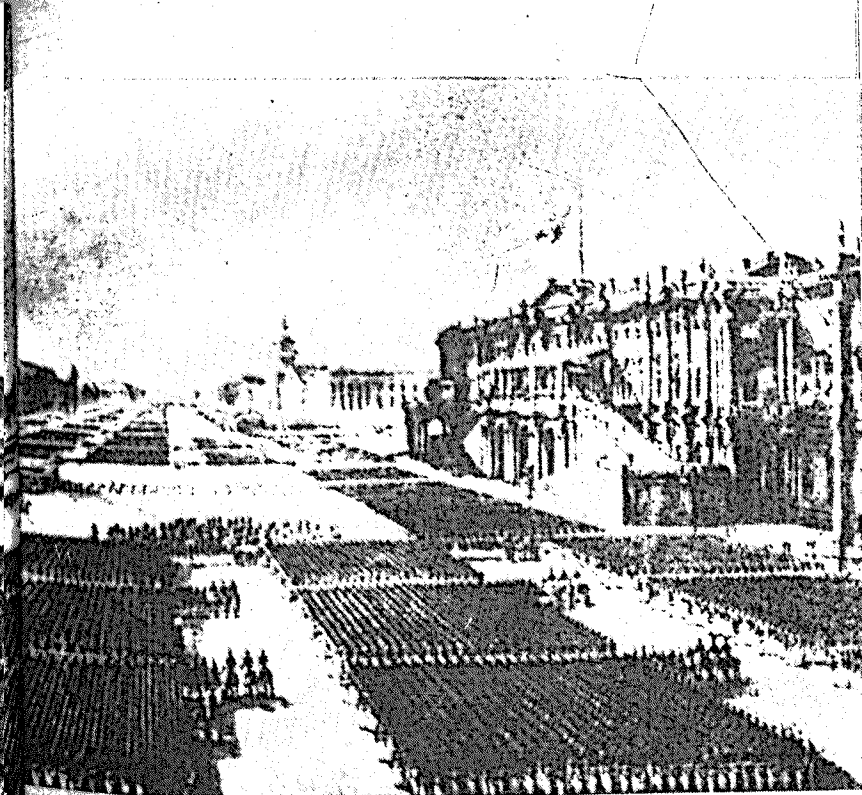
Nicméně Verdi nebyl vlastně už od petrohradské premiéry s podobou své opery spokojen; v říjnu 1863 psal Piavemu: „*Musíme přemýšlet o konci a najít způsob, jak se zbavit všech těch mrtvých těl.*“ Verdi si další provádění Síly osudu nepřál a rozhodl se operu přepracovat. Naléhal i Verdiho nakladatel a přítel Tito Ricordi, který navrhoval vyškrtnout postavu Melitóna, což Verdi zásadně odmítl. Jiný přítel přišel s nápadem šťastného konce a Ricordi navrhoval povolat Garcíu Gutiérrezze nebo Antonia Ghislanzoni-

dvacet oper prvotřídními soubory ve dvojm až trojm obsazení. Někdy stojí inscenace oper a baletů statisíce franků. Návštěva divadla v St. Petersburgu je velmi drahá; osm rublů (dvaatřicet franků) za místo v přízemí; podle toho přiměřeně lóže. Car a jeho dvůr se každý večer účastní představení. Ministři a mnoho významných osobností sedají vyšňořeni a nažehljeni ve svých uniformách v přízemí. Dámy v lóžích velice elegantní. (...)

Z deníku hraběte Oldoiniho, piemontského zmocněnce
v St. Petersburgu kolem roku 1860

Nejraději bych byla svou korespondenci s Vámi zahájila zcela jinak. Určitě nad zprávou, kterou Vám hned sdělím, otevřete ústa, oči a uši dokořán. Kdybyste svým hlubokým basem ve všech tóninách vykřikl ach! a ó! a í!, nic na pravdivosti té zprávy nezměníte. – Verdi svou novou operu v Petersburgu neuvede... v letošním roce!

НА БОЛЬШОМЪ ТРАТРЕ.

Итальянская опера.

Въ субботу, 10-го ноября.

Не въ счетъ абонемента.

Въ пользу казначейстера Г-на БАВЕРИ и режиссера оперной группы Г-на СОКОЛОВА.

СИЛА СУДЬБЫ.

(La forza del destino).

Итальянская опера въ четырехъ дѣйствіяхъ, слова Франческо Пизани, музыка пач. Иосифа АНДРЕИ. Новые декорации Гр. Рахера и Виллера. Новые костюмы Г. Казарова, Г-жи Ниталли, Гр. Петрова и Сталларди. Музыкальное сочиненіе Г. Шанино. Авторская музыка Г. Казарова.

Сцена на декоратіи исполняютъ солисты Дюра Кю Иммануэля, Валентины Г. Камаллини.

ДѢЙСТВУЮЩІЯ ЛІЦА:

Маркизъ Кастильона	.....	Г-ръ Шо.
Донна Дездема	.....	Г-жа Барба.
Донъ Карло	.....	Г-ръ Трайяни.
Донъ Адамъ	.....	Г-ръ Тавиеро-Фиди.
Франческа, молодая вѣдьма	.....	Г-жа Вальте-Альба.
Хуанъ, камерьеръ	.....	Г-жа Лепуанети.
Наполео Тардіано	.....	Г-ръ Анджелини.
Фр. Милитоне	.....	Г-ръ Ле-Вассани.
Альфонс.	.....	Г-ръ Марци.
Трубаунъ, вѣдомый музель, поэтъ	.....	Г-ръ Востини.
Валентинъ провозвѣдъ	.....	Г-ръ Валери.
Воспитаніи маскулъ	.....	Г-ръ Бульонни.
Грешница итальянскаго поета	.....	Г-жа Бульонни.

Итальянскіе артиллеристы, гренадеры, инженеры, ерцкнязь, солдаты, фойкиши, сарабанкиши, турбачи, монахи, маршъ, вѣдьма, вѣдомый музель, трактирщикъ, трактирщица, служка, хрестыши, прощальни и ХЪИ.

Итальянскіе канцлеры, турбачи, фойкиши, маршанты, солдаты, маршуты, сарабанкиши, турбачи, прощальни и ХЪИ. Абонемента переходятъ въ Капелли и Кривли, въ номеръ по лѣткѣ XVIII вѣка.

St. Petersburg, Zimni palác;
tisk z poloviny 19. století

Premièrová cedule Sily osudu
v carském divadle v St. Petersburgu

Ó já! Hlasy zpěváků jsou stejně nevyhovující jako... (nechám na Vás, abyste větu dokončil) a hlas Signory La Grus je k Vašemu zármutku a zármutku Verdiho odstrašujícím příkladem této nedostatečnosti. Protože tu tedy není žádná primadona, pro kterou psal, a protože tu není žádná jiná zpěvačka vhodná pro tuto roli, požádal Verdi o zrušení smlouvy. Tato žádost byla vyřízena rozvlácným NE, kterému předcházely a po němž následovaly ty nejkrásnější fráze světa. Potom se shodli na uvedení opery příští zimu za předpokladu, atd...atd...atd.

Proč je tedy Verdi odsouzen k tomu, snášet 24, 26, 28 a více stupňů chladu na Réaumurově teploměru! Přesto nás tahle hrozná zima díky bytům ani v nejmenším netrápí. Vidíme zimu, ale necítíme ji. Abychom si rozuměli: tento zvláštní rozpor je výsadou vyhrazenou bohatým, kteří skutečně mohou zvolat: Ať žije zima, led, saně a jiné pozemské radovánky. Chudí jsou však obecně, a kočí zvláště, těmi nejnešťastnějšími tvory vesmíru! Uvažte, pane hrabě, že mnoho kočí dřepí někdy celé dny a část noci nehnutě na kozlíku, vystaveni smrtelnému chladu, a čekají na své pány, kteří hodují v útulných a nádherných bytech, zatímco možná někteří z těchto nešťastníků umírají zimou. Takové hrůzné případy se tu stávají každý rok. Nikdy si nezvyknu na pohled na tolik utrpení! (...)

Giuseppina Arrivabbenovi; St. Petersburg
20. ledna/1. února 1862

Přísloví, které říká: „Žádná zpráva, dobrá zpráva“, vždycky nesouhlasí. Neboť já Vám dnes předkládám zprávu, a to dobrou!!! La forza del destino (Síla osudu) byla uvedena s velkým úspěchem. Vcelku dobré provedení zpěváků, sborů a orchestru. Car, trápený bronchitidou a ostrými bolestmi v očích, se mohl zúčastnit teprve čtvrtého představení.

Váš kmostr (Verdi) však tím čekáním nic neztratil, protože car si přál – poté, co mu aplaudoval a osobně jej vývolal jménem – aby mu jej ministr v jeho lóži představil. Tam byl doslova zasypán lavínou poklon, zvláště od carevny, která ve všem, co řekla, působila nanejvýš laskavě a vznešeně. Jistě nevěříte, že tímto představením v chrámu umění všechno skončilo. Nět, jak říkají Rusové. V sobotu byl Verdimu předán carsko-královský Řád sv. Stanislava (kříž se nosí na stuze kolem krku), a to bez jakékoli intervence nebo na návrh někoho, nýbrž moto proprio (z vlastního popudu) cara všech Rusů!!! Smekněte a pokloňte se carovi, vzdělanému publiku a vysoce vážené posádce a dobrou noc!

ho, Verdi sám psal v té věci hraběti Opprandinovi Arrivabenemu. O problému se sporadicky debatovalo pět let, než Verdi k revizi opery skutečně přistoupil. Piaveho o spolupráci již požádat nemohl – i s ním si mezitím „zahrál osud“ a Piave zůstal po mozkové mrtvici ochrnutý. Verdi akceptoval Ricordiho podnět ke spolupráci s Ghislanzoniem.

Provedl řadu závažných změn, z nichž je patrné, že si byl slabín libreta vědom a hledal znovu způsob, jak je překlenout. Zkomponoval novou potpourri ouverturu, v níž po třech unisono Es úderech vedle sebe postavil téma osudu (Leonořino), Alvarovo andantino z I. scény IV. dějství, Leonořinu frázi „Deh non m'abbondonar“ a část z duetu Leonory a Guardianiana, a přepracoval III. a IV. dějství. Původně po Carlově árii „Urna fatale del mio destin“, během níž odhalí Carlo v domnělém příteli svého úhlavního nepřítele a přísahá mu pomstu, následoval kontrastní obraz vojenského ležení s Melitonovým kázáním a bojovým „rataplánem“. III. dějství pak končilo soubojem Carla s uzdraveným Alvarem. V nové verzi Verdi odvážně přeskupil scény tak, že po zmíněné Carlově árii přikomponoval stručnou sborovou Rondu – obchůzku stráží, vzápětí následuje souboj „zázračně“ rychle uzdraveného Alvara a teprve po této dlouhé hudební ploše, postavené na tenorovém a barytonovém zpěvu, Verdi exponuje sborové výstupy ve vojenském táboře. Nejpodstatnější je ovšem zásah do finále opery s přikomponovaným tercetem Leonory – Alvara – Guardianiana. Hrůzné krvavé události se odehrávají mimo scénu a opera vyznívá smířlivěji v Alvarově pokoře před silou osudu.

Tato verze Síly osudu, premiérována 27. února 1869 v milánské La Scale, měla velký úspěch, jak popisuje Verdiho životopisec Carlo Gatti:

„Během zkoušek na Sílu osudu ze zkušebny, kde Maestro obvykle bývá, zmizeli jako zázrakem všichni ti, kteří tak rádi poučují, cenzurují a radí, často jen tak nazdařbůh, případně s jistým cílem.

Verdi chce dokázat, že jeho operní dílo není onou velkou urážkou dobrého vkusu a uměleckého citění, jak to tvrdí příznivci 'hudby budoucnosti' či 'budoucnosti hudby'. A tak dbá do nejmenších detailů o řádné hudební nastudování i o aranžmá na scéně.

Orchestr a sbor se dostávají ke skvělým výsledkům, stejně jako zpěváci. Scéna a kostýmy jsou pečlivě vykresleny, jsou bohaté, ale ne honosné. Tak si to Verdi přeje a daří se mu toho dosáhnout. Když to jde, je spokojen a s ním jsou velmi spokojeni i všichni protagonisté. Tereza Stolzová může předvádět sílu svého pevného, zvučného hlasu velkého rozsahu, Marie Tiberini svou vášnivost a naléhavé frázování, mezzosopranistka Ida Benziová svůj pastózní tón, Luigi Colonne, Giacomo Rota a Marcello Junce se mohou představit jako báječní zpěváci i herci.

Brzy odjedeme do Španělska, kde je na naléhavé prosby Verdi ochoten uvést novou petersburskou operu.

Už má však toho namáhavého cestování po krk a přeje si vrátit se do své špeluňky v Sant'Agatě, aby si odpočinul a dlouho tam zůstal. (...)

Giuseppina De Sanctisovi; St. Petersburg

14./26. listopadu 1862

Poznamenal jsem tužkou návrhy korektur, které v této pramizerné opeře považují za vhodné. Pokud s tím nesouhlasíte, dají se snadno zamazat sandarakem.

Všechny žebravé scény se vynechají, protože jde o prosté epizody mimo, popř. nezávislé na odporném obsahu.

Celek konečně je nemorální, nepolitická a špinavá slátanina moderní zkaženosti. (Podpis nečitelný)

Zpráva cenzora; Řím 14. listopadu 1862

Mnoho díky za telegram, který jsi mi poslal, a také za dopis, který jsem právě v tomto okamžiku obdržel. Přestože opera byla v Římě přijata poměrně dobře, mohla být přijata tisíckrát líp, kdyby si Jacovacci konečně jednou uvědomil, že k úspěchu jsou zapotřebí jak umělcům přiměřené opery, tak operám přiměřeni umělci. Jisté je, že v La forza del destino nezáleží bezpodmínečně na solfeggiích, je třeba mít cit, rozumět slovu a vyjádřit je. Je jisté, že s citově vrocím sopránem by měl úspěch také duet v prvním dějství, árie v druhém, romance ve třetím a především duet s Guardianem ve druhém dějství. A čtyři čísla znamenají mnoho, mohou rozhodnout o osudu opery. Role Melitona je působivá od prvního do posledního slova. Jestliže nyní Jacovacci nahlédl, že je nutné vyměnit umělce, který zpíval tuto roli, pak to měl jako osvědčený impresárió uzнат už dřív. (...)

Verdi Luccardimu; Madrid 17. února 1863

*Tito Ricordi,
vydavatel Síly osudu*

(...) Jsem v Madridu teprve dva týdny a uvedu zde na scénu La forza del destino. O městě Ti nemohu říci nic, budu Ti však referovat o uměleckých dílech, které si tu prohlédnu, a o své opeře. Ty mi také častěji o této opeře, zkouškách a představení napiš. Vlastně se ani tak nebojím hudebního provedení jako změn, které bude třeba provést v libretu. Je to opera velkého rozsahu a vyžaduje velkou péči. Dosti o tom, uvidíme. Každopádně mi napiš čistou, čistou pravdu. (...)

Verdi Luccardimu; Madrid 13. ledna 1863

Když Bůh dovolí, není tu jiného tvůrce kromě toho jediného: skladatele. Verdi věnuje velkou pozornost 'rozličným obrazům, které tvoří polovinu opery a jsou tím, co ve skutečnosti vytváří hudební drama'. A zlobí se na publikum a kritiky, kteří dávají přednost číslicům, kde se jen předvádějí 'papíroví' zpěváci. „Je to zvláštní“, brblá Verdi, „současně to může člověka odradit! Zatímco všichni volají po reformě a pokroku, publikum obvykle netleská a zpěváci si necení ničeho více než árií, romancí, kanzonet!“ Scénické hudební drama teď zaujímá přední místo ve Verdiho myšlení a je to přesně to, co chce znovu vybudovat i v italském hudebním divadle.“

Takto připravená Síla osudu, pro Milán zcela nově upravená, je 27. února 1869 uvedena na scéně. Přijetí je skvělé. Publikum spěchá do divadla po čtrnáct večerů a tleská tvůrcům.“

Jak se zmiňuje sám Verdi, na úspěchu milánského provedení Síly osudu se významnou měrou podílela představitelka Leonory Tereza Stolzová, – která se stala, možná bezděčně – femme fatale Verdiho života. Vztah Verdiho ke Stolzové dal vzniknout řadě senzací v touze odhalit míru důvěrnosti jejich vzájemného poměru. Jasný je Verdiho obdiv ke Stolzové, její oddané přátelství k němu, ale také k Giuseppině, jak o tom svědčí četná korespondence i návštěvy Stolzové v Sant'Agatě.

LA
FORZA DEL DESTINO
OPERA IN QUATTRO ATTI
PAROLE DI
F. M. PIAVE
MUSICA DI
G. VERDI
Nuova Edizione
DA RAPPRESENTARSI
AL REGIO TEATRO DELLA SCALA
Quaresima 1869

R. STABILIMENTO RICORDI
MILANO - NAPOLI - FIRENZE

Proprietà per tutti i paesi — Depositi a nome delle Leggi
— Diritti di traduzione riservati —

*Titulní list libreta
druhé verze*

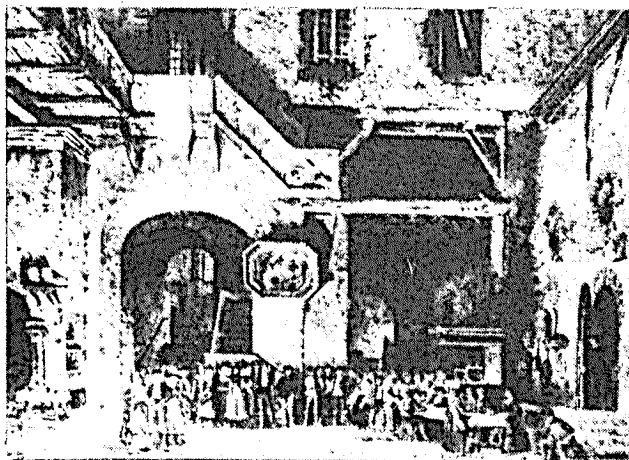
Antonio Ghislanzoni (1824–1893) se vzdělával neuspořádaně a nesoustavně, kolísal mezi medicinou a zpěvem – v roce 1846 debutoval jako barytonista. Založil v Miláně Republikánské noviny a pro své revoluční názory byl uvězněn a deportován na Korsiku. Po propuštění se ještě na chvíli vrátil k pěvecké kariéře (v roce 1851 zpíval v Paříži mj. Carlose v Ernanim), ale po ztrátě hlasu se začal prosazovat literárně jako libretista, spisovatel (autor řady románů, např. Divadelní umělci), kritik (redaktor vlivného časopisu *Gazzetta musicale*). Napsal na 80 libret pro Benvenutih, Rossiho, Ponchielliho a další. Pro Verdiho upravil v druhé verzi *Sílu osudu* a díky *Aidě* se stal úspěšným, módním básníkem.

*(...) Stolzová a Tiberini byli nesrovnatelně skvělí. Tolik vášně a nadšení, v takové míře! Škoda, že vláda tak nellitostně opustila toto umění a divadlo, v němž je ještě tolik dobrého. Reknete si, proč by to nemohlo jít dál bez pomoci vlády? Ne, není to možné, Teatro alla Scala nebylo nikdy tak navštěvováno a tak aktivní jako letos, nicméně pokud se impresářiům nepodaří uspořádat patnáct představení *Síly osudu* d'inkasovat*

každý večer víc než 5000 lir, jsou ztraceni. Já si myslím, že takovou sumu nemohou získat, bude tedy třeba zavřít divadlo a vyhlásit úpadek ještě před koncem divadelní sezóny. Škoda, přeškoda! (...)

Verdi Pirolimu; únor 1869

(...) Pro zpěváka bych chtěl mít: obšírnou znalost hudby; velmi dlouhá studia solfeggii jako v minulosti; cvičení hlasu a slova s jasnou a dokonalou výslovností. Pak, aniž by ho zdokonalovací Mistr učil strojenosti hlasu, chtěl bych, aby mladík, silný v hudbě a s hrdlem cvičeným a poddajným, zpíval, jsa veden jen vlastním citem. Nebyl by to zpěv školní, nýbrž inspirační. (...)

*První interpreti druhé verze Sily osudu, Milán, Teatro alla Scala
27. února 1869*

◁ *Carlo Ferrario, scéna pro II. dějství Sily osudu ve Scale 1869*

◁ *Carlo Ferrario, scéna pro IV. dějství Sily osudu ve Scale 1869*

Tereza Stolzová (1834–1902) pocházela z Kostelce nad Labem, z žeznické rodiny, která měla pro její hudební sklony pochopení a nechala ji studovat na pražské konzervatoři. Pro nemoc, ale i kvůli neshodám musela odejít, v Praze se pak už neuchytila, a tak odešla za svou sestrou, také zpěvačkou, a bratrem do Terstu, kde se postupně vypracovala v operní divu první velikosti. Zpívala v Tbilisi, Petrohradě a od 60. let slavila úspěchy ve Scale, Bologni, Janově, Turíně, Římě právě především ve Verdiho operních postavách jako Abigail, Leonora, Alžběta, Aida či v sopránovém partu jeho *Rekviem*.

Umělec by se stal individualitou; byl by to on, nebo lépe ještě, byl by v hudebním dramatu tou osobností, kterou by měl představovat.

Je zbytečné říkat, že tato hudební studia musí být spojena s hojnou kulturou literární.

To jsou tedy mé ideje.

Verdi senátoru Giuseppovi Pirolimu;
Janov 20. února 1871

Přes úspěch ve Scale se Síla osudu vedle nejslavnějších Verdiho oper prosazovala a prosazuje obtížně a inscenátoři často podrobují operu dalším novým úpravám. O renesanci Síly osudu se v roce 1926 zasloužil Franz Werfel (autor známé knihy Román opery volným přebásněním libreta a členěním opery na prolog a tři dějství. Výrazným inscenačním výkladem vstoupil do interpretace této opery Joachim Herz v berlínské Komické opeře, který situoval děj do období třicetileté války, zdůraznil linii proměny veselého verbování v krvavé bitvy až po nuzné žebráky a vrátil se ke „krvavému“ petrohradskému konci.

V Národním divadle byla Síla osudu nastudována dosud pouze jednou, a to v roce 1937. Kritiky byly tehdy příznivé především díky znamenitému obsazení – díky Míle Kočové, „něžné, lkavé, urozené dceři markýzově, s dobře utlumenou strunou lichotivé smyslnosti a krásně rozvinutým hlasem“, Janu Bertlíkovi, „šlechtici, vojákovi i milenci každým coulem s tenorovým pelem v místech milostných a zbožných, ale také s živostí a energičností“. Vyzdvihován byl také Josef Kříkava „s pravdivým tónem pro pateticky nadnesené tóny mstitele Carlose“, Zdeněk Otava jako Melitone „kypící humorem a satiricky zbarvenou komikou“, Jiří Huml, jehož opat „oplýval důstojností a výraznou krásou seriózního basu stejně jako Štěpánka Štěpánová – „pružná a výrazná cikánka“. Opera se tehdy hrála v českém překladu Werfelovy verze, kterou ještě dále upravil Adolf Wenig. (Předehra následovala až po 1. obrazu, který zde byl chápán jako prolog.)

K úpravám Síly osudu sáhli inscenátoři i tentokrát. Dnešní nastudování se v zásadě opírá o milánskou verzi (ouvertura, závěr), ovšem při řešení III. dějství byla použita původní, hudebně kontrastnější a dějově logičtější verze petrohradská.

SÍLA OSUDU POUZE JAKO SBÍRKA ROMANTICKÝCH REKVIZIT?

HISTORICKÉ POZADÍ SÍLY OSUDU –
POHLEDY DO DĚJIN ŠPANĚLSKA A ITÁLIE
V PRVNÍ POLOVINĚ 18. STOLETÍ

1701–1715

Války o španělské dědictví byly dalším velkým měřením sil v zápase o mocenskou převahu v západní a střední Evropě. Byl to nejrozsáhlejší a nejničivější evropský válečný konflikt od třicetileté války. Podnětem byla smrt bezdětného španělského krále Karla II. v roce 1700. Španělské državy byly nejbohatším dědictvím, jaké kdy existovalo. Kromě Španělska měl dědic získat italské, nizozemské a také četné africké a americké državy Španělska. Za dědice se považoval francouzský král Ludvík XIV., nicméně nároky vznášel také rakouský arcivévoda Karel, který byl vnukem španělského krále Filipa III.

Karel II. se těsně před svou smrtí rozhodl postoupit celé dědictví, ale bezpodmínečně jako celek, francouzskému princovi, svému prasynovci Filipovi z Anjou, vnukovi Ludvíka XIV. Došlo tak nejen k porušení politické rovnováhy v Evropě, ale fakticky k světové nadvládě Francie. Francie se dostala do izolace, postavila se proti ní téměř celá Evropa a válka zuřila současně na frontách v Itálii, ve Španělsku, v Nizozemí a porýnském Německu. Pochybné úspěchy Francie v prvním období války vystřídala léta porážek a těžkých neúspěchů.

V roce 1711 zemřel císař Josef I. a na trůn nastoupil jeho mladší bratr Karel, zmíněný nápadník španělského trůnu. Za této situace se zdálo, že by mohlo hrozit nebezpečí obnovy říše Karla V. a nového rozmachu střední Evropy. Proto se válčící strany rozhodly podepsat v roce 1713 utrechtskou a v roce 1714 rastattskou mírovou smlouvu, které vyvážily poměr sil v Evropě a měly velký význam pro dějiny Evropy 18. století. Bourbonům bylo dovoleno zůstat ve Španělsku, avšak pod podmínkou, že španělský král nebude nikdy zároveň králem francouz-

◁

Leonardo de Alenza: Sátira de los suicidas románticos

ským. Za to mělo Španělsko postoupit: 1. Habsburkům neapolské království, Sardinii, část Toskánska, milánské vévodství a španělské Nizozemí; 2. kurfiřtu braniborskému španělský Helder (v Nizozemí); 3. vévodovi savojskému Sicílii; 4. Anglii Gibraltar a opěrný bod na ostrově Menorce.

1717–1719

Španělsko s Filipem V. se pokusilo obnovit své velmocenské postavení a snažilo se zmocnit někdejších držav v Itálii. Británie, Francie, Nizozemí a o rok později i Rakousko uzavřely dohodu o společném postupu a po několika úspěšných válečných akcích spojenců bylo Španělsko nuceno uznat podmínky utrechtského míru a vzdát se nároků na velmocenskou politiku. Toskánsko, Parma a Piacenza byly uznány za říšská léna. K alianci přistoupilo v roce 1718 také Savojsko, které postoupilo rakouskému císaři Sicílii a obdrželo za ni Sardinii.

1733–1735

Ve válkách o polské nástupnictví, do nichž zasáhly po boku Francie také Španělsko a Sardinie, se bojovalo nejen o vliv v Polsku, ale opět o pozice v Itálii a na francouzsko-německém pomezí. Podle vídeňského míru z roku 1735 měli Habsburkové podržet Parmu, Piacenzu a další oblasti, ale uznat Neapolsko a Sicílii za sekundogenituru španělských Bourbonů.

1740–1748

Války o rakouské dědictví postupně přerostly v celoevropský konflikt. Roku 1740 nastoupili na trůn dvou soupeřících střeoevropských mocností noví panovníci. Nástup Marie Terezie ve Vídni se uskutečňoval na základě pragmatické sankce, kterou pro ni diplomaticky prosadil její otec Karel VI. Když ale mělo dojít v roce 1740 na praktické uznání pragmatické sankce, nový pruský panovník, nadaný a ctížádostivý Fridrich II., se rychle odhodlal k činu a vpadl do Slezska. Následujícího roku seskupila Francie s Pruskem, Bavorskem, Saskem a Španělskem silnou koalici, která si hodlala rozdělit dědictví po Habsburcích. Španělsko při tom mělo získat italské državy. Na stranu Rakouska se v roce 1743 postavila Velká Británie a Sardinie, později Nizozemí. Po mnoha bojích ve střední a severní Evropě a po složitých diplomatických jednáních se válka přenesla do západní a jižní Evropy. Zatímco francouzská vojska zaútočila na jižní Nizozemí a pokusila se spolu se Španěly bezúspěšně o invazi do Anglie, rakouská vojska vpadla do Alsaska a spolu se sardinskými porazila na mnoha místech španělské oddíly v Itálii.

Francisco Goya: z cyklu Hrůzy války

Součástí těchto bojů byla v roce 1744 bitva u Velletri (viz 3. dějství Síly osudu), u malého městečka jižně od Říma, kde se naopak rakouský generál Lobkowitz nechal překvapit španělským vojskem a byl poražen.

Války o rakouské dědictví skončily v roce 1748 cášským mírem, v němž bylo opět přerozděleno území v Evropě i v koloniích. Podle tohoto ujednání musela Marie Terezie postoupit Parmu a Piacenzu ve prospěch španělských Bourbonů.

Španělsko v první polovině 18. století

Filip z Anjou nastupoval po válkách o španělské dědictví do zcela vyčerpané země. Šlechta (cca 5 % obyvatelstva) zde byla hluboce diferencovaná na bohaté magnáty a téměř nemajetné hidalgos z venkova, tvořila však privilegovanou skupinu, která jako celek odmítala každý návrh na reformy. Šlechtic byl osvobozen od daní a vojenské povinnosti, nesměl být uvězněn pro dluhy, měl přístup k úřadům. Vývoj sociální struktury byl silně ovlivněn

zákazem dělby feudálních statků mezi dědice. Mocné bylo postavení duchovenstva a církve (5 % obyvatel), církev byla nejbohatším pánem v zemi, v jejích stavbách bylo tezaurováno velké množství peněz. Obyvatelstvo měst a venkova (s výjimkou privilegovaných kupců několika přístavů) bylo chudé a pod naprostým vlivem katolické církve.

S Filipem V. přišla do Madridu početná skupina rádců, kteří vyrostli pod vlivem Colbertovy merkantilistické politiky. Zahájili energickou reformní politiku: provedli redukci privilegií a čestných úřadů, zdokonalili administrativu a finanční systém, hospodářská politika směřovala k rozvoji obchodu s americkými koloniemi. Ozdravná opatření byla spojena s náznaky plánů na obnovu španělského velmocenského postavení, zejména se znovuzískáním italských práv. To ovšem vyvolalo žárlivou pozornost velmocí, které ve válkách v letech 1717–19 rychle skoncovaly se španělským „nebezpečím“. Filip V. se pak soustředil na hospodářskou politiku, především na sféru obchodu, nemohl se však dotknout feudálních privilegií.

Itálie v první polovině 18. století

Itálie byla roztržštěná, bezmocná, pouhý zeměpisný a kulturní pojem. Francie měla převahu v Savojsku a v Piemontu, důležitý vliv měla v Parmě, Piacenze a Montferratu, vytlačila Španěly z Janova. Španělsko si udržovalo svoje pozice v severní (Milán) a střední (Lucca) Itálii a vládu v Neapolsku. Byla to špatně spravovaná a tvrdě vykořisťovaná území. Španělstí úředníci sem přicházeli jako do dočasného vyhnanství, z něhož se snažili vytěžit co největší kořist prostředky nepříliš vybíravými. Válkami o španělské dědictví byly pozice v Neapolsku zcela ztraceny ve prospěch rakouských Habsburků, kteří na hospodářské zaostalosti nic nezměnili. Po jejich dvacetiletém panství bylo neapolské království a Sicílie odstoupeny roku 1735 jako jeden z výsledků válek o polské dědictví vedlejší větvi španělských Bourbonů – synovi Filipa V. Karlu bourbonskému. Jeho bratr bourbonský princ Filip se stal v roce 1748 na základě výsledků válek o rakouské dědictví vládařem Parmy a Piacenzy, odstoupených Rakouskem. Oba prosadili proti dosavadní převaze církevní hierarchie a vysoké šlechty řadu krokových reform.

Pod sféru vlivu rakouských Habsburků patřila převážně severní a střední část Itálie.

△
Francisco Goya: Kázání sv. Bernardina ze Sieny, 1781–82

Národní divadlo v Praze

v budově **Národního divadla**

Giuseppe Verdi:

Síla osudu

Opera o 4 dějstvích (10 obrazech) die F. M. Piave upravil F. Werfel, český překlad Bohuše Vilima
v úpravě Ad. Weniga.

Dirigent: **Jeřka Charvát** — Režie: **Dr. Franco Gavello** — Vyprava: **J. M. Gottlieb** — Tance: **J. Nikelská**

Marchesa de Calatrava
Leonora di Vargas } jeho děti
Don Carlos di Vargas }
Alvaro
Páter Guardian, opat
Bratr Meliton, mnich
Preciosilla, mladá cikánka
Mastro Trebuko
Alcade
Lékař španělsko-italských vojsk
Curra, služebná Leonory

Josef Munclinger
Mila Kožová
Josef Křikava
Jan Berlik
Jiří Huml
Zdeněk Otava
Štěpánka Štěpánová
Karel Hruška
Josef Celerin
Emil Bergman
Táňa Tomanová

● Mrtí, honci dobytka, španělské a italské vojsko, lid, žebráci a služové
Děj se odehrává v polovině XVIII. století I. dějství v Seville, II a IV. v okruhu španělského kláštera, III. v Itálii.
Tance: Zď. Zebylová a baletní sbor

Dekorace malovány v dílnách Národního divadla pod vedením sklad malby K. Havlíčka.

Dejší přestávky jsou po IV. a VIII. obraze. Mezi představením přístup do hlediště zakázán.

Národní divadlo:

Sílede 14. IV. o 19¹⁵ hod. Rigoletto (mim.)
I. Godin a Nikola Cvejić | h. Tauslerová, Písecká, Mendosa
Jiří Charvát

Čtvrték 15. IV. o 19¹⁵ hod. Boris Godunov (v předpl.)

Pátek 16. IV. o 19¹⁵ hod. Čertova stěna (v předpl.)
Buzdovcová, Španělová, Písecká, Grmch, Hroch, Muž, Zlín, Čermák,
Jiří Charvát

Jeho děti ze neděle 13. IV.

Sobota 17. IV. o 19¹⁵ hod. Cappelletti, Královna tautek

Neděle 18. IV. o 19¹⁵ hod. Síla osudu (v předpl.)
Korunka, Štěpánková, Berlek, Písecká, Ulava, Muž, Munclinger, Celerin,
Jiří Charvát

Neděle 19. IV. o 15 hod. Rusalka

Napierková, Zetoušková, Veselá, Křikava, Zlín, Hrd. Vá. Jev. Tautek

Neděle 18. IV. o 19¹⁵ hod. Carmen

Peltánský, h. Štěpánková, Kojtův, Muž, Jiří Nikelský, Mlýnský, h.

Pondělí 19. IV. o 19¹⁵ hod. Síla osudu (v předpl.)

Zítř 14. dubna

Emerich GODIN
" **Nikola CVEJIĆ,**

člen Zurnského divadla v Brně

RIGOLETTO

Pokladna otevřena od 9-12 30 a od 14 30-17, V neděli a ve svátek od 9-12, jinak 1/2 hod. před představením

Premiérová cedule Síly osudu v Národním divadle
v Praze v r. 1937

**INSCENACE SÍLY OSUDU
V ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH DIVADLECH**

---

21. 12. 1926 **OLOMOUC**
20. 1. 1928 **OSTRAVA**
dirigent MIRKO HANÁK, režie KAREL
KÜGLER, výprava VLADIMÍR KRISTIAN
21. 1. 1928 **BRATISLAVA**
dirigent ZDENĚK FOLPRECHT, režie ACHILLE
VISCUSI
17. 11. 1928 **PLZEŇ**
dirigent FERDINANT LEDVINA, režie KAREL
VEVERKA
16. 2. 1934 **BRNO**
dirigent ANTONÍN BALATKA, režie ZDENĚK
KNITTL, výprava VÁCLAV SKRUŠNÝ
13. 4. 1937 **NÁRODNÍ DIVADLO PRAHA**
dirigent JOSEF CHARVÁT, režie BRANCO
GAVELLA, výprava J. M. GOTTLIEB
30. 1. 1957 **KOŠICE**
dirigent BORIS VELAT, režie KORNEL HÁJEK,
scéna JÁN HANÁK, kostýmy LUDMILA
PURKYŇOVÁ
10. 3. 1963 **OPAVA**
dirigent BOHUMIL JANEČEK, režie MILOSLAV
NEKVASIL, scéna KAREL DUDIČ,
kostýmy EVA VÁCLAVKOVÁ
13. 2. 1965 **BRATISLAVA**
dirigent LADISLAV HOLOUBEK,
režie MIROSLAV FISCHER, scéna PAVOL
GÁBOR, kostýmy JAN SKALICKÝ

Míla Kočová

Zdeněk Otava

Štěpánka Štěpánová

Josef Kříkava

25. 6. 1969 **OSTRAVA**
 dirigent BOHUMIL JANEČEK, režie ILJA
 HYLAS, výprava VLADIMÍR HELLER
11. 4. 1971 **LIBEREC**
 dirigent RUDOLF VAŠATA, režie RUDOLF
 MÁLEK, scéna VRATISLAV HABR,
 kostýmy MARCEL POKORNÝ
17. 9. 1971 **BRNO**
 dirigent FRANTIŠEK JÍLEK, režie VÁCLAV
 VĚŽNÍK, scéna JANNIS KOURKOUTAKIS,
 kostýmy NADĚŽDA HANÁKOVÁ
12. 10. 1979 **OPAVA**
 dirigent JIRÍ KAREŠ, režie JIRÍ MĚŘÍNSKÝ,
 výprava JOSEF ADOLF ŠÁLEK
21. 12. 1990 **BRATISLAVA**
 dirigent ONDREJ LENÁRD, režie MIROSLAV
 FISCHER, scéna MILAN FERENČÍK,
 kostýmy LUBICA JARJABKOVÁ
11. 10. 1992 **NÁRODNÍ DIVADLO PRAHA**
 dirigent JAN ŠTYCH, režie ZDENĚK KALOČ,
 scéna ALBERT PRAŽÁK, kostýmy LIBUŠE
 PRAŽÁKOVÁ

◁

*Míla Kočová jako Leonora,
 Zdeněk Otava jako Fra Melitone,
 Štěpánka Štěpánová jako Preziosilla a
 Josef Křikava jako don Carlo v inscenaci Síly osudu v Národním divadle
 v roce 1937*

Giuseppe Verdi

LA FORZA
DEL DESTINO

SÍLA
OSUDU

Francisco Goya: Pítka před hospodou (detail), 1777

Libreto je upraveno ve shodě s inscenací Národního divadla.

- 2. jednání: scéna I – část textu vypuštěna
scéna III – celá vynechána
scéna IV – část textu vypuštěna
- 3. jednání: scéna I – část textu vypuštěna
scény VI, XI, XII a XIII – celé vynechány
scény přeskupeny do pořadí: V, X, XIV, VII, VIII, IX
- 4. jednání: scéna II – část textu vypuštěna
scéna III – celá vynechána

atto primo

první jednání

SC. I

Siviglia.

Una sala tappezzata di damasco con ritratti di famiglia e armi gentilizie, addobbata nello stile del secolo XVIII, però in cattivo stato.

Il Marchese di Calatrava, con lume in mano, sta congedandosi da Donna Leonora.

Cuura viene.

Sevilla.

Sál vytapetovaný damaškem, s rodinnými portréty a rodovými zbraněmi na zdech, zařízený ve stylu XVIII. století, ale poněkud sešlý.

Markýz Calatrava, se světlem v ruce, se loučí s Donnou Leonorou, čímsi rozrušenou. Přichází Curra.

MARCHESE

(abbracciandola con affetto.)

Buona notte, mia figlia...

Addio, diletta.

Aperto ancora è quel verone!...

(Va a chiuderlo.)

(láskeyplně obejmě Leonoru.)

Dobrou noc, dcero moje!...

Sbohem, milovaná.

Na terasu je ještě otevřeno!...

(Jde zavřít.)

LEONORA

Oh! angoscia!

Oh! Celá se chvěji!

MARCHESE

Nulla dice il tuo amor?...

Perchè si trista?

Nepromluví Tvá láska?...

Proč tak smutná?

LEONORA

Padre... Signor...

Otče... Pane...

MARCHESE

La pura aura de'campi

Calma al tuo cor donava...

Fuggisti lo straniero di te

indegno...

A me lascia la cura

Dell'avvenir. Nel padre tuo

confida

Che t'ama tanto.

Závan čistého větru z poli

uklidní Tvé srdce...

Opusť Tebe nehodného

cizince...

Mně přenech starost

o budoucnost. Důvěřuj

otci,

který Tě má tak rád.

LEONORA

Ah padre!

Ach, otče!

MARCHESE

Ebben, che t'angel!
Non pianger...

Řekni, co Tě trápí!
Neplač...

LEONORA

(oh rimorso!)

(Ta výčitka!)

MARCHESE

Ti lascio.

Nechám Tě už.

LEONORA

(gettandosi con effusione
tra le braccia del padre.)
Ah padre mio!

(bouřlivě se vrhá otci
do náruče!)
Ach, otče můj!

MARCHESE

Ti benedica il cielo... Addio.
(La bacia, riprende il lume,
e va nelle sue stanze.)

Nebe Ti žehnej... Sbohem.
(Obejme ji, vezme světlo
a odchází do svých pokojů.)

LEONORA

Addio!

Sbohem!

SC. II

*Curra segue il Marchese,
chiude la porta onde è uscito, e
riviene a Leonora abbandonatasi
piangente sul seggiolone.*

*Curra jde za markýzem, zavře
dveře, jimiž odešel, a vrátí
se k Leonoře, která se
v pláči vrhla do lenošky.*

CURRA

Temea restasse qui fino a
domani!
Si reapra il veron... tutto
s'appronti
E andiamo.
(Toglie dall'armadio un sacco
da notte in cui ripone
biancheria e vesti.)

Už jsem myslela, že tady
zůstane do rána!
Teď otevřít okno... brzy tu
bude.
A pojďme.
(Vyndá ze skříně vak a
ukládá do něj prádlo
a šatstvo.)

LEONORA

E si amoroso padre avverso
Fia tanto a'voti miei?
No, no, decidermi non so.

Že by můj milující otec byl tolik
proti mému zaslíbení?
Ne, ne, nevím, jak se mám
rozhodnout.

CURRA

Che dite?

Co říkáte?

LEONORA

Quegli accenti nel cor come
pugnali Scendevanmi...

Těmi slovy jako dýkami bodá
do srdce mého...

Se ancor restava, appreso
Il ver gli avrei...

Kdyby zůstal déle,
byla bych mu řekla vše...

CURRA

Domani allor nel sangue
Suo saria don Alvaro,
Od a Siviglia prigioniero, e forse
Al patibol po...

Tak tedy zítra by měl
Don Alvaro ležet ve své krvi,
či v Seville být uvězněn,
nebo snad na šibenici skončit...

LEONORA

Taci!

Mlč!

CURRA

E tutto questo
Perch'egli volle amar
chi non l'amava.

A toto všechno proto,
že chtěl milovat tu,
která ho nemilovala.

LEONORA

Io non amarlo?...
Tu ben sai s'io l'ami...
Patria, famiglia, padre
Per lui non abbandono?...
Ahi troppo!...
troppo sventurata sono!
Me pellegrina ed orfana
Lungi dal patrio nido
Un fato inesorabile
Trascina a stranio lido...
Colmo di tristi immagini,
Da'suoi rimorsi affranto
È il cor di questa misera
Dannato a eterno pianto...
Ti lascio, ahimè, con lacrime;
Dolce mia terra!... addio.
Ahimè, non avrà termine
Si gran dolore!... Addio.

Já že ho nemiluji?... Ty dobře
víš, jestli ho miluji...
Vlast, rodinu, otce
pro něho že neopouštím?...
Jak velmi...
Jak jsem nešťastná!
Mne bludnou a osiřelou
daleko od rodného hnízda
neúprosný osud
vrhá k cizímu břehu...
Mám už dost smutných obrazů,
jsem unavena jeho výtkami
a srdce je z této bídy
odsouzeno k věčnému pláči...
Opouštím Tě, běda, v slzách,
má drahá zemi!... Sbohem.
Běda, nikdy neskončí
tak velká bolest... Sbohem.

CURRA

M'aiuti, signorina...
Più presto andrem...

Pomozte mi, slečno...
ať brzo jdem...

LEONORA

(guarda l'orologio.)
S'ei non venise?...
È tardi!
Mezzanotte è suonata!
Ah no, più non verrà!...

(dívá se na hodinky.)
Kdyby nepřišel?...
Je pozdě!
Půlnoc již odbila!
Ach ne, už nepřijde...

CURRA

Quale romore!...

Nějaký hluk!...

Calpestio di cavalli!...

Dupot koní!...

È desso!...

LEONORA

Je to on!...

Era impossibil
Ch'ei non venisse!

CURRA

Bylo by nemožné,
že by nepřišel!

Ciel!...

LEONORA

Ó nebe!...

Bando al timore.

CURRA

Jen žádný strach!

SC. III

*Don Alvaro senza mantello,
con giustacuore a maniche
larghe, e sopra una giubbetta
da Majo, rete sul capo,
stivali, speroni, entra dal
verone, e si getta tra
braccia di Leonora.*

*Don Alvaro bez pláště,
v živůtku s dlouhými rukávy,
ve španělském kabátci, sítku
na hlavě, vysoké boty
s ostruhami, vstupuje na terasu
a vrhá se do Leonoriny náruče.*

Ah! per sempre, o mio
bell'angiol.
Ne congiunse il cielo adesso!
L'universo in questo amplesso
Con me veggo giubilar.

ALVARO

Ach! Ó můj krásný anděli.

Ať nás nebe navždy spojí!
Celý svět v tomto objetí
vidím jásat se mnou.

Don Alvaro!

LEONORA

Done Alvaro!

Ciel, che t'agita?

ALVARO

Bože, proč se chvěješ?

Presso è il giorno...

LEONORA

Blízko je den...

Da lung'ora
Mille inciampi tua dimora
M'han vietato penetrar;
Ma d'amor si puro e santo
Nullo opporsi può all'incanto,
E Dio stesso il nostro palpito
In letizia tramutò.
(a Curra)
Quelle vesti dal verone
Gette...

ALVARO

Již dlouhý čas
tisíce překážek, tvé odklady
mi stály v cestě k tobě;
Ale kouzlu tak čisté a svaté
lásky se nemůže nic vzpírat.
A Bůh sám naše rozechvění
promění v radost.
(Cuře)
Ty šaty odnes
z terasy....

Arresta. LEONORA
Počkej!

(a Curra) ALVARO
No, no... (Cuře)
(a Leonora) Ne, ne...
Seguimi, (Leonoře)
Lascia omai la tua prigionia... Opusť teď své vězení...

Ciel! risolvermi non so. LEONORA
Nebesa! Nedovedu se rozhodnout.

Pronti destrieri ALVARO
di già ne attendono; Už nás čekají rychlí koně;
Un sacerdote ne aspetta Kněz nás vyhlíží u oltáře...
all'ara...
Vieni, d'amore in sen ripara Pojď, z lásky se dáme na útěk
Che Dio dal cielo benedirà a nebeský Bůh nechť nám
požehná!
E quando il sole, nume A až slunce, božstvo
dell'India, z Indie,
Di mia regale stirpe signore, mého královského rodu pán,
Il mondo innondi zaplaví svět
del suo splendore, svou nádherou,
Sposi, o diletta, ne troverà. manžely, ó drahá, již budeme.

È tarda l'ora... LEONORA
Je už pozdní hodina...

Su via, t'affretta. ALVARO
Na cestu, pospěš si!

Ancor sospendi... LEONORA
Zadrž ještě...

Leonora! ALVARO
Leonoro!

Diman... LEONORA
Zítřa...

Che parli? ALVARO
Co říkáš?

Ten prego, aspetta. LEONORA
Prosím tě o to, počkej...

Diman! ALVARO
Zítřa!

LEONORA

Domani si partirà.
 Anco una volta il padre mio,
 Povero padre, veder desio;
 E tu contento, gli è ver, ne sei?
 Sì, perché m'ami...
(E si confonde.)
 né opporti dêi...
 Anch'io, tu il sai...
 t'amo io tanto!
 Ne son felice!...
 oh cielo, quanto!...
(Piange.)
 Gonfio di gioia ho il cor!
 Restiamo...
 Sì, don Alvaro,
 io t'amo!... io t'amo!...
(Il pianto la soffoca.)

Zítbra pŭjdeme.
 Ještě jednou si přeji
 vidět svého ubohého otce;
 A ty jsi s tím tak spokojen?
 Ano, protože mě miluješ...
(Zneklidní.)
 nebudeš proti...
 Také já, ty to víš...
 tě tolik miluji!
 Jsem šťastná!...
 Ó nebesa, a jak!
(Pláče.)
 Mám srdce plné radosti!
 Zůstaňme...
 Ano, done Alvaro,
 miluji tě, miluji tě
(Propukne v pláč.)

ALVARO

Gonfio hai di gioia il core...
 e lagrimi!...
 Come un sepolcro
 tua mano è gelida!...
 Tutto comprendo...
 tutto, signora...

Máš srdce plné radosti...
 a pláčeš!...
 Tvoje ruka je ledová
 jako hrob!...
 Všemmu rozumím...
 všemu, paní...

LEONORA

Alvaro!... Alvaro!...

Alvaro!... Alvaro!...

ALVARO

Eleonora!...
(lunga pausa.)
 Io sol saprò soffrire...
 Tolga Iddio
 Che i passi miei
 per debolezza segua...
 Sciolgo i tuoi giuri...
 Le nuziali tede
 Sarebbero per noi
 segnal di morte...
 Se tu, com'io, non m'ami...
 se pentita...
 Se tu, com'ic, non m'ami...
 se pentita...

Leonoro!...
(dlouhá přestávka)
 Sám dokážu trpět...
 Bože nedopušt,
 abys ze slabosti
 následovala mé kroky.
 Ruším tvé přísahy...
 svatební pochodně
 by pro nás byly
 znamením smrti...
 Když ty mě nemiluješ, zatímco
 já...
 když lituješ...

LEONORA

(interrompendolo)

(přeruší ho.)

Son tua,
son tua col core e colla vita.
Seguirti fino agli ultimi
Confini della terra;
Con te sfidar impavida
Di rio destin la guerra,
Mi fia perenne gaudio
D'eterna voluttà.
Ti seguo... Andiam, dividerci
Il fato non potrà.

Jsem tvá,
jsem tvá svým srdcem i životem.
Jít s tebou až do
nejzazších koutů světa,
čelit neohroženě
zlému osudu války
– to by pro mě byla věčná
radost, nekonečná rozkoš.
Jdu s tebou... Pojďme, osud
nás nemůže rozdělit.

ALVARO

Sospiro, luce ed anima
Di questo cor che t'ama;
Finché mi batta un palpito
Far paga ogni tua brama
Il solo ed immutabile
Desio per me sarò.
Mi segui... Andiam, dividerci
Il mondo non potrà.

Ty jsi blaho, záře mého srdce,
které tě miluje;
Mým jediným
a nezvratným přáním
je splnit do posledního dechu
každou tvou prosbu...
Pojď se mnou... Pojďme, svět
nás nemůže rozdělit.

LEONORA

Quale rumor!

Co je to za hluk?

CURRA

(*ascoltando*)
Ascendono le scale!

(*poslouchá,*)
Někdo jde po schodech!

ALVARO

Presto, partiamo...
(*S'avviano al verone.*)

Rychle, utečme...
(*Jdou na terasu.*)

LEONORA

È tardi.

Je pozdě.

ALVARO

Allor di calma
È d'uopo.

Zachovejme klid.

CURRA

Vergin Santa!

Svatá Panno!

LEONORA

(*a Don Alvaro*)
Colà t'ascondi...

(*k Alvarovi*)
Tam se schovej...

ALVARO

(*traendo una pistola.*)
No. Degg'io difenderti.

(*vytáhne pistolí.*)
Ne. Musím tě chránit.

LEONORA

Ripon quell'arma...
contro al genitore

Odlož zbraň...
proti otci

Vorresti?...

bys chtěl?...

ALVARO

No, contro me stesso...
(*Ripone la pistola.*)

Ne, proti sobě samému...
(*Odloží pistoli.*)

LEONORA

Orrore!...

Hrůza!...

SC. IV

*Dopo vari colpi apresi con
strepito la porta, ed il Marchese
di Calatrava entra infuriato,
brandendo una spada, e seguito
da due Servi con lumi.*

*Po několika ranách se hlučně
otevrou dveře a vstoupí rozlícený
Markýz di Calatrava
s napřaženým mečem, za ním
dva sloužící se světly.*

MARCHESE

Vil seduttur!...
infame figlia!

Bídny svědče!...
Proradná dcero!

LEONORA

(*orrendo ai suoi piedi.*)
No, padre mio...

(*mu padne k nohám.*)
Ne, můj otče...

MARCHESE

(*la respinge.*)
Io più nol sono...

(*ji odmítá.*)
Už jím nejsem...

ALVARO

(*al Marchese*)
Il solo colpevole son io.
(*presentandogli il petto*)
Ferite, vendicatevi...

(*k markýzovi*)
Jen já jsem vinen.
(*Obnaží hrud.*)
Mě bijte a mstěte se...

MARCHESE

(*a Don Alvaro*)
No, la condotta vostra
Da troppo abbietta origine
uscito vi dimostra.

(*k Alvarovi*)
Ne, vaše chování ukazuje,
že jste
z rodu ničemů.

ALVARO

(*risentito*)
Signor Marchese!...

(*dotčeně*)
Pane markýzi!...

MARCHESE

(*a Leonora*)
Scostati.
(*ai Servi*)
S'arresti l'empio.

(*k Leonoře*)
Ty odejdi.
(*k sloužícím*)
Zadržte toho bídáka.

ALVARO

(*cavando nuovamente la pistola,*   (*znovu vytáhne pistoli,*

ai Servi che retrocedono.)
Guai.
Se alcun di voi si move...

k sloužícím, kteří ustupují.)
Běda,
jestli se někdo z vás hne...

LEONORA

(correndo a lui.)
Alvaro, o ciel, che fail!...

(běží k němu.)
Alvaro, ó nebe, co děláš!...

ALVARO

(al Marchese)
Cedo a voi sol, ferite...

(k markýzovi)
Jen vám se vzdávám, bodněte...

MARCHESE

Morir per mano mia!
Per mano del carnefice
tal vita spenta fia.

Mou rukou zemít!
Rukou kata
ať skončí takový život.

ALVARO

Signor di Calatrava!...
Pura siccome gli angeli
È vostra figlia, il giuro;
reo son io solo
Il dubbio
Che l'ardir mio qui desta,
si tolga colla vita.
Eccomi inerme...
*(Getta la pistola che percuote
al suolo, scarica il colpo, e
ferisce mortalmente il
Marchese.)*

Pane z Calatravy!...
Čistá jako andělé
je vaše dcera, přísahám;
jen já jsem vinen
Podezření pro tuto mou odvahu
ať skončí s mým životem.
Zde jsem, bezbranný...
*(Odhodí pistoli, která třeskně
o zem, vystřelí a smrtelně zraní
markýze.)*

MARCHESE

Io muoio!

Umírám!

ALVARO

(disperato)
Arma funesta!

(zoufale)
Zhoubná zbrani!

LEONORA

(correndo ai piedi del padre.)
Aita!

(padá otci k nohám.)
Pomoc!

MARCHESE

(a Leonora)
Lungi da me...
Contamina tua vista
la mia morte.

(k Leonoře)
Pryč ode mě...
tvůj pohled
poskvřňuje moji smrt.

LEONORA

Padre!

Otče!...

MARCHESE

Ti maledico. Proklínám tě!
(Cade tra le braccia dei Servi.) (Padá sluhům do náruče.)

LEONORA

(con disperazione) *(zoufale)*
 Cielo, pietade! Nebe, smilování!

ALVARO

Oh sorte! Ó, osude!
(I Servi portano il Marchese alle sue stanze, mentre Don Alvaro trae seco verso il verone la sventurata Leonora.) (Sluhové odnášejí markýze do jeho pokojů, don Alvaro táhne nešťastnou Leonoru směrem k terase.)

**atto
secondo**

**druhé
jednání**

Villaggio d'Hornachuelos e vicinanze.

Vesnice Hornachuelos a okolí.

SC. I

Grande cucina d'una osteria a pian terreno. L'Oste e l'Ostessa, che non parlano, sono affaccendati ad ammannir la cena. L'Alcade è seduto presso al fuoco; uno Studente presso la tavola. Alquanti Mulattieri. Due contadini, due contadine, la Serva ed un Mulattiere ballano la Seguidilla. A tempo, Leonora in veste virile.

Velká kuchyně v přízemí jakési hospody.

Hostinský a hostinská nemluví, jsou zabráni do přípravy

večeře. Alcade sedí u ohně; student u stolu. Několik mezkařů. Dva venkovani, dvě venkovanky, služka a jeden mezkař tančí seguidillu. Později Leonora v mužských šatech.

CORO/SBOR

Holà, holà, holà!
 Ben giungi, o mulattier,
 la notte a riposar.
 Holà, holà, holà!
 Qui devi col bicchier

Hola, hola, hola!
 Vítejte, mezkaři,
 v noci si odpočiňte.
 Hola, hola, hola!
 Tady musíte se sklenkou

Le forze ritemprar!
(*L'Ostessa mette sulla tavola
una grande zuppiera.*)

nabrat nové síly!
(*Hostinská dává na stůl
velkou pólévkovou mísu.*)

ALCADE

(*sedendosi alla mensa.*)
La cena è pronta...

(*si sedá ke stolu.*)
Večeře je připravená...

TUTTI/VŠICHNI

(*prendendo posto
presso la tavola*)
A cena.

(*si sedají ke stolu.*)

K večeři.

STUDENTE

(*sottovoce, fra sé*)
(*Ricerco in van
la suora e il seduttore...
Perfidi!*)

(*polohlasem, pro sebe*)
(*Marně hledám
sestru a svůdce...
Proradní!*)

TUTTI/VŠICHNI

(*all' Alcade*)
Voi la mensa benedite.

(*k Alcadovi*)
Vy dnes požehnáte stolu.

ALCADE

Può farlo il licenziato.

Může to udělat student.

STUDENTE

Di buon grado.
In nomine Patris, et Filii,
et Spiritus Sancti.

Velmi rád.
Ve jménu Otce i Syna
i Duchu Svatého.

TUTTI/VŠICHNI

Amen.

Amen.

LEONORA

(*presentandosi timidamente.*)
(*Che vedo!... mio fratello!...
(Si ritira.)*)
(*L'Ostessa avrà distribuito il
riso e siede cogli altri. In
seguito è servito altro piatto.*)

(*se ostýchavě objeví.*)
(*Co vidím!... Můj bratr!...)*
(*Schová se.*)
(*Hostinská nandala rýži a sedá
si k ostatním. Následuje
další chod.*)

ALCADE

(*assaggiando.*)
Buono.

(*ochutnává.*)
Dobré.

STUDENTE

(*mangiando.*)
Eccellente.

(*jí.*)
Vynikající.

TUTTI/VŠICHNI

Par che dica mangiami.

To si říká: Sněž mě!

STUDENTE

*(all' Ostessa)*Tu das epulis accumbere
Divum.*(k hostinské)*Tu das epulis accumbere
Divum.

ALCADE

Non sa il latino,
ma cucina bene.Neumí latinsky,
ale vaří dobře.

STUDENTE

Viva l'Ostessa!

Ať žije hostinská!

TUTTI/VŠICHNI

Evviva!

Ať žije!

SC. II

*Deti e Preziosilla, che entra
saltellando.**Předešli a Preziosilla, která
vstupuje a poskakuje.*

PREZIOSILLA

Viva la guerra!

Ať žije válka!

TUTTI/VŠICHNI

Preziosilla!... Brava!
Brava!Preziosillo!... Výborně!
Výborně!

STUDENTE

Qui, presso a me...

Sem, pojd' ke mně...

TUTTI/VŠICHNI

Tu la ventura
Dirne potrai.Mohla bys nám
předpovědět budoucnost.

PREZIOSILLA

Chi brama far fortuna?

Kdo by netoužil po štěstí?

TUTTI/VŠICHNI

Tutti il vogliam.

Všichni bychom rádi.

PREZIOSILLA

Correte allor soldati
In Italia,
dov'è rotta la guerra
Contro al nemico.Pospěšte tedy, vojáci,
do Itálie,
začíná válka
proti nepříteli.

TUTTI/VŠICHNI

Morte
Ai nemici.Smrt
nepřítelům.

PREZIOSILLA

Flagel d'Italia eterno
E de' figliuoli suoi.Bič Itálie věčný
a synů jejich.

TUTTI/VŠICHNI

Tutti v'andrem.

Všichni tam pojďme.

PREZIOSILLA

Ed io sarò con voi.
Al suon del tamburo,
Al brio del corsiero,
Al nugolo azzurro
Del bronzo guerriero,
Dei campi al susurro
S'esalta il pensiero!
È bella la guerra!
Evviva la guerra!

Já budu s vámi.
Při zvuku bubnu,
při ohnivých koních,
při namodralém mračnu
válečných kanónů;
za šepotu tábora
se rodí myšlenka!
Krásná je válka!
Ať žije válka!

TUTTI/VŠICHNI

È bella la guerra!
Evviva la guerra!

Krásná je válka!
Ať žije válka!

PREZIOSILLA

È solo obliato
Da vile chi muore;
Al bravo soldato,
Al vero valore,
È premio serbato
Di gloria, d'onore!
È bella la guerra!
Evviva la guerra!

Zlořečí jí jen
podlý, který zemře;
statečnému vojáku,
skutečně udatnému,
patří odměna –
sláva, čest!
Krásná je válka!
Ať žije válka!

TUTTI/VŠICHNI

È bella la guerra!
Evviva la guerra!

Krásná je válka!
Ať žije válka!

PREZIOSILLA'

Se vieni fratello,
Sarai caporale;
E tu colonnello,
E tu generale...
Il dio furfantello
Dall'arco immortale
Farà di cappello
Al bravo ufficiale.

Tak pojď, bratříčku,
budeš kaprálem;
a ty plukovníkem,
a ty generálem...
Taškář bůžek
s nesmrtelným lukem
nasadí čelenku
statečnému oficirovi.

È bella la guerra!
Evviva la guerra!

Krásná je válka!
Ať žije válka!

STUDENTE

(*le presenta la mano.*)
E che riserbasi
Allo studente?

(*ukazuje jí ruku.*)
A co je předurčeno
studentovi?

(osservandolo.)
Oh, tu miserrime
Vicende avrai.

PREZIOSILLA
(si ho prohlíží.)
Ó, ty budeš mít
nejbídnější osud.

Che di'?

STUDENTE
Co říkáš?

(fissandolo.)
Non mente
Il labbro mai...
Ma a te... carissimo,
Non presto fe'...
Non sei studente...
Non dirò niente,
Ma, gnaffe, a me
Non se la fa.
No, per mia fe',
Tra la la là!

PREZIOSILLA
(upřeně se na něj dívá.)
Má ústa
nikdy nelžou...
Ale tobě... můj milý,
nevěřím...
Nejsi student...
Nic neřeknu,
na mou věru,
ale tohle se mi
nedělá.
Tra la la la!

SC. III

STUDENTE
Viva la buona compagnia! Ať žijí dobří kamarádi!

TUTTI/VŠICHNI
Viva Ať žijí.

STUDENTE
Salute qui, l'eterna gloria poi... Zdraví zde, věčná sláva
potom...

TUTTI/VŠICHNI
Così sia. Tak je to.

SC. IV

ALCADE
Meglio farebbe dirne Lepší by bylo, kdybyste nám
Donde venga, ove vada, řekl, odkud přicházíte,
e chi ella sia. kam jdete a kdo vlastně jste.

STUDENTE
Lo vuol saper?... To chcete vědět?...
Ecco l'istoria mia. Zde je můj příběh.
Son Pereda, Jsem Pereda,
son ricco d'onore, jsem velmi vážený,
Baccelliere mi fe'Salamanca; bakalář ze Salamanky;
Sarò presto brzy jsem se měl stát
in utroque dottore, doktorem všech věd a umění
Ché di studio a už jen málo
ancor poco mii manca... mi do skončení chybělo...

Di là Vargas
mi tolse da un anno,
E a Siviglia con sé mi guido.
Non trattenne Pereda
alcun danno,
per l'amico il suo core parlò.
Della suora
un amante straniero
Colà il padre
gli aveva trucidato,
Ed il figlio, da pro'cavaliero,
La vendetta ne aveva giurato...
L'inseguimmo di Cadice
in riva,
Né la coppia fatal si trovò.
Per l'amico Pereda soffriva,
Ché il suo core per esso parlò.
Là e dovunque
narrâr che del pari
La sedotta col vecchio perìa,
Ché a una zuffa
tra servi e sicari
Solo il vil seduttore sfuggia.
Io da Vargas allor mi staccava;
Ei seguir l'assassino giurò.
Verso America il mare solcava,
E Pereda a' suoi studi tornò.

Tu mě však Vargas
připravil o rok
a vzal mě s sebou do Seville.
Pereda se škody
nezalekl,
pro přítele mu bilo srdce.
Cizí milenec
sestry
mu tam
zavraždil otce,
a syn, jako čestný rytíř,
mu přísahal pomstu...
Od Cádizu
jsme je pronásledovali,
ale osudnou dvojici nenašli.
Pro přítele Pereda trpěl,
pro něj mu bilo jeho srdce.
Tu a tam
si lidé povídali,
že svedená zemřela se starým,
že při rvačce
se sluhy a vrahy
utekl jen podlý svědce.
Pak už jsem Vargase opustil;
on přísahal sledovat vraha.
Do Ameriky brázdil moře
a Pereda se vrátil ke studiu.

TUTTI/VŠICHNI

Truce storia Pereda narrava! Pereda vyprávěl krutý příběh!
Generoso il suo cor si mostrò! Projevil ušlechtilé srdce!

ALCADE

Sta bene. Dobrá.

PREZIOSILLA

(con finezza) (jemně)
Ucciso – fu quel Marchese? Ten markýz byl zabit?

STUDENTE

Ebben? Proč se ptáte?

PREZIOSILLA

L'amante – rapia sua figlia? Milenec – že unesl dceru?

STUDENTE

Sì. Ano.

PREZIOSILLA

E voi l'amico – fido, cortese, A vy, věrný laskavý přítel,
Andaste a Cadice – jste šel do Cádizu –

e pria a Siviglia?...
Ah, gnaffe, a me –
non se la fa...
No, per mia fe'.
Tra la la là.

kolem Sevilly?...
Ach, na mou věru
tohle se mi
nedělá.
Tra la la la.

ALCADE

Figliuoli, è tardi;
poiché abbiám cenato
Si rendan grazie a Dio,
e partiam...

Děti, je pozdě;
navečeřeli jsme se
a teď vzdejme díky Bohu
a půjdeme...

Partiamo.

TUTTI/VŠICHNI

Jdeme.

Or buona notte.

ALCADE

Tak dobrou noc.

Buona notte.
Andiamo.
Allegri, o mulattier!
È l'ora di posar.
(Partono.)

CORO/SBOR

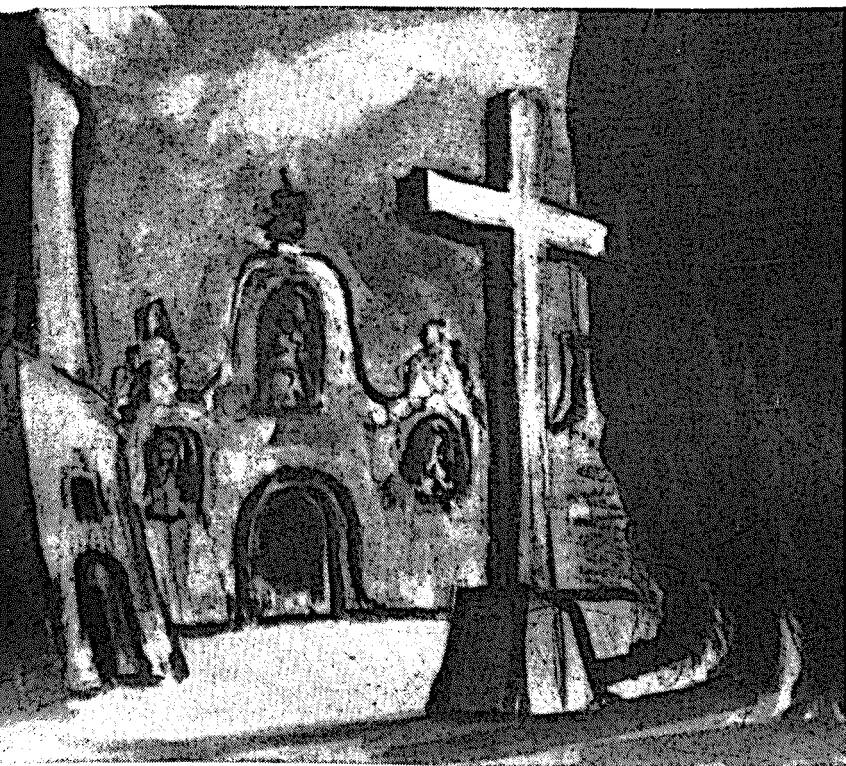
Dobrou noc.
Jdeme.
Zvesela, ó mezkai!
Je čas odpočívat.
(Odcházejí.)

SC. V

Una piccola spianata sul declivio di scoscesa montagna. A destra, precipizi e rupi: di fronte, la facciata della chiesa della Madonna degli Angeli; a sinistra, la porta del Convento, in mezzo alla quale una finestrella; da un lato, la corda del campanello. Al di là della chiesa, alti monti col villaggio d'Hornachuelos. La porta della chiesa è chiusa, ma larga, sopra d'essa una finestra semicircolare lascerà vedere la luce interna. A mezza scena, un po' a sinistra, sopra quattro gradini, s'erge una rozza croce di pietra corrosa dal tempo. La scena sarà illuminata da luna chiarissima. Donna Leonora giunge ascendendo, vestita da uomo, con pastrano a larghe

Malá mýtina na svahu skotských hor. Vpravo skály a průrvy: vzadu průčelí kostela Matky andělů; vlevo vrata kláštera, uprostřed malé okénko; na jedné straně provaz od zvonku. Za kostelem vysoké hory s vesnicí Hornachuelos. Vchod do kostela zavřený, ale širokým polokruhovým oknem nadedvěřmi proniká zevnitř světlo. Uprostřed scény, trochu vlevo, čtyři schůdky a nad nimi kamenný kříž, nahlodaný zubem času.

Scéna je osvětlená jasným světlem. Donna Leonora vychází, unavená, oblečená jako muž v plášti se širokými rukávy,

*Scénický návrh J. M. Gottlieba k inscenaci Síly osudu
v Národním divadle v r. 1937, 2. jednání*

*maniche, largo cappello e
stivali.*

*v širokém klobouku a vysokých
botách.*

LEONORA

Son giunta!... grazie, o Dio!
Estremo asil quest'è per me!
...son giunta!...
Io tremo!...
la mia orrenda storia è nota
In quell'albergo...
e mio fratel narrolla!...
Se scoperta m'avesse!...
Cielo!... Ei disse
Naviga verso occaso
don Alvaro!

Došla jsem!... díky, ó Bože!
Je to moje poslední útočiště!
...došla jsem!...
Chvěju se!...
Můj hrůzný příběh je známý
v tom hostinci...
a můj bratr ho vyprávěl!...
Kdyby mě poznal!...
Nebe!... Říkal,
že se plaví na západ
za zmizelým donem Alvarem!

Né morto cadde
quella notte in cui
Io, io del sangue
di mio padre intrisa,
L'ho seguito, e il perdei!
ed or mi lascia.
Mi fugge! ohimè,
non reggo a tanta ambascia!
Madre, pietosa Vergine,
perdona al mio peccato;
M'aiuta quell'ingrato
Dal core a cancellar.
In queste solitudini
Espierò l'errore...
Pietà di me, Signore...
Deh, non m'abbandonar!

*(L'organo accompagna il canto
mattutino dei frati.)*

Venite, adoremus
et procedamus ante Deum,
Ploremus coram Domino
qui fecit nos.

Nezemřel tedy
v tu noc, kdy já,
já, krví svého otce
potřísněná,
jsem ho sledovala a ztratila!
A pak mě opustil,
unikl mi! Běda,
neunesu takový žal!
Matko, milostiplná Panno,
odpuť mně, hříšné,
pomoz mi toho nevděčníka
vyrvat ze srdce.
V této samotě
si odpykám chybu...
Milost, Pane...
ach Bože, neopouštěj mě!

*(Varhany doprovázejí ranní
zpěv mnichů.)*

Venite adoremus
et procedamus ante Deum,
Ploremus coram Domino
qui fecit nos.

LEONORA

Ah, que'sublimi cantici...
Dell'organo i concerti,
Che come incenso ascendono
A Dio sui firmamenti,
Inspirano a quest'alma
Fede, conforto e calma!...
Al santo asilo accorrasì...
E l'oserà quest'ora?
Alcun potrà sorprendermi!
Oh misera Leonora,
Tremi?...
il pio frate accoglierti
No, non ricuserà.
Non mi lasciar, soccorrimi,
Pietà, Signor, pietà!
*(Va a suonare il campanello del
convento.)*

SC. VI

*Si apre la finestrella della porta,
e n'esce la luce d'una lanterna
che riverbera sul volto di Donna*

Ach, jaké vznešené zpěvy...
akordy varhan,
které jako vonné kadidlo
stoupající k Bohu
a skýtají mé duši
víru, útěchu a mír!...
Uchýlím se k svatému útulku...
A odvážím se v tuto hodinu?
Co kdyby mě někdo překvapil!
Ach, ubohá Leonoro,
třešeš se?...
přijme tě zbožný bratr?
Ne, on mě neodmítne.
Neopouštěj mě, pomoz mi,
smiluj se Pane, smiluj se!
*(Jde zazvonit na klášterní
zvonec.)*

*Leonora zvoní u vrat kláštera.
Otvírá se okénko, v něm se objeví
světlo svítilny, které ozáří*

*Leonora, la quale si arretra
spaventata. Fra Melitone parla
sempre dall'interno.*

*Leonořinu tvář, ta zděšeně
ustoupí. Bratr Melitone je stále
uvnitř.*

- Chi siete? MELITONE Kdo je?
- Chiedo il Superiore. LEONORA Chci mluvit s představeným.
- S'apre MELITONE Chrám
Alle cinque la chiesa, se otevírá v pět,
Se al giubileo venite. jestli jdete na pobožnost.
- Il Superiore, LEONORA Představeného,
Per carità. pro slitování Boží.
- Che carità a quest'ora? MELITONE Jaké slitování v tuto hodinu?
- Mi manda il Padre Cleto. LEONORA Posílá mě otec Cleto.
- Quel sant'uomo?... Il motivo? MELITONE Ten svatý muž?... A důvod?
- Urgente. LEONORA Naléhavý.
- Perché mai?... MELITONE A copak?...
- Un infelice... LEONORA Jeden nešťastník...
- Brutta solfa, MELITONE Hloupá písnička,
però v'apro ond'entriate. ale otevřu vám a vstupte.
- Nol posso. LEONORA Nemohu.
- No?... Scomunicato siete? MELITONE Ne?... Jste snad vyobcován?
Ché strano fia aspettar Podivně budete čekat
a ciel sereno. na jasné nebe.
V'annuncio... Ohlásím vás...
e se non torno a jestli se nevrátím,
Buona notte... dobrou noc...
(*Chiude la finestrella.*) (*Zavře okénko.*)

SC. VII

Ma s'ei mi respingesse!...
 Fama pietoso il dice...
 Ei mi proteggerà...
 Vergin, m'assisti.

LEONORA

Ale co když mě odmítne!...
 Říká se, že je milosrdný...
 Ochrání mě...
 Panno, stůj při mně.

SC. VIII

Chi mi cerca?

GUARDIANO

Kdo mě hledá?

Son io.

LEONORA

Já.

Dite.

GUARDIANO

Mluvte.

Un segreto...

LEONORA

Tajemství...

Andate, Melitone.

GUARDIANO

Odejděte, Melitone.

(partendo.)

(Sempre segreti!

E questi santi

solì han da saperli!

Noi siamo tanti cavoli...)

MELITONE

(odchází.)

(Pořád samé tajnosti!

A jen tíhle svatí

smějí něco vědět!

*My jsme přece takoví
 hlupáci...)*

Fratello,
 Mormorate?

GUARDIANO

Bratře,
 Co bručíte?

Oibò, dico ch'è pesante
 La porta, e fa rumore...

MELITONE

Já jen říkám, že vrata
 jsou těžká a dělají rámus...

Obbedite...

GUARDIANO

Poslechněte...

(Che tuon da superiore!)

MELITONE

*(Co je to za tón
 u představeného!)*

*(Rientra in Convento e
 socchiude la porta.)*

*(Vrací se do kláštera
 a přivře dveře.)*

SC. IX

Or s'iam soli...

GUARDIANO

Jsme sami...

Una donna son io. LEONORA
Isem žena.

Una donna a quest'ora!... GUARDIANO
Žena v tuto hodinu!...
Gran Dio! Velký Bože!

Infelice, delusa, reietta, LEONORA
Nešťastná, oklamaná,
zavržená,
Dalla terra zemí i nebem
e dal ciel maledetta, prokletá,
Che nel pianto, v slzách
prostratavi al piede, vám klečí u nohou
Di sottrarla all'inferno a prosí vás,
vi chiede. abyste ji vyrval peklu.

Come un povero frate lo può? GUARDIANO
Jak může pomoci chudý bratr?

Padre Cleto LEONORA
Otec Cleto
un suo foglio v'inviò? vám přece poslal list.

Ei vi manda? GUARDIANO
To on vás posílá?

Si. LEONORA
Ano.

(sorpreso) GUARDIANO
(překvapěně)
Dunque voi siete Takže vy jste
Leonora di Vargas! Leonora z Vargasu!

Fremete!... LEONORA
Chvějete se!...

No... Venite fidente alla croce, GUARDIANO
Ne... Přistupte s důvěrou
ke kříži
Là del cielo v'ispiri la voce. tam nebeský hlas vás osloví.

LEONORA
(s'inginocchia presso la croce,
la bacia, quindi torna meno
agitata al Padre Guardiano.)
Più tranquilla l'alma sento
Dacché premo questa terra;
De' fantasmi lo spavento
Più non provo farmi guerra...
Più non sorge sanguinante
(poklekne před křížem, líbá jej
vrací se k otci Guardianovi, již
méně vzrušená.)
Od chvíle, kdy jsem na této půdě,
cítím větší klid v duši;
přízraky mě už neděsí,
neútočí na mě...
Už se mi více nezjevuje

Di mio padre l'ombra innante;   zkrvavený stín mého otce;
Né terribile l'ascolto   ani ten strašný zvuk,
La sua figlia maledir.   jak proklíná svou dceru.

GUARDIANO

Sempre indarno qui rivolto   Vždy marně sem satan
Fu di Satana l'ardir.   zaměřuje svoji opovážlivost.

LEONORA

Perciò tomba qui desio,   Proto si přeji najít hrob
Fra le rupi ov'altra visse.   ve skalách, jak ho našli i jiní.

GUARDIANO

Che!... Sapete?   Jak to víte?

LEONORA

Cleto il disse...   Cleto mi to řekl...

GUARDIANO

E volete?   A vy chcete?

LEONORA

Darmi a Dio.   Odevzdat se Bohu.

GUARDIANO

Guai per chi si lascia illudere   Běda tomu, kdo se nechá unést
Dal delirio d'un momento!   poblouzněním okamžiku!
Più fatal per voi si giovine   Osudnější pro vás, tak mladou,
Giungerebbe il pentimento...   by asi bylo pokání...
Nel futuro chi può leggere,   Kdo umí číst budoucnost,
Chi immutabil farvi il cor?   jak bude vaše srdce trpět?
E l'amante?   A milenec?

LEONORA

Involontario   Nechtěně
Di mio padre è l'uccisor.   je vrahem mého otce.

GUARDIANO

E il fratello?   A bratr?

LEONORA

La mia morte   Přísahal mi smrt
Di sua mano egli giurò.   svou vlastní rukou.

GUARDIANO

Meglio a voi le sante por te   Pro vás bude lepší, když vás
Schiuda un chiostro.   skryje svatá brána kláštera.

LEONORA

Un chiostro?... No.   Kláštera?... Ne.
Se voi scacciate   Jestli vyženete
questa pentita,   tuto kajčnici,
Andrò per balze   budu křičet

gridando aita,
Ricovro ai monti,
cibo alle selve,
E fin le belve –
ne avran pietà.
Ah si,
del cielo qui udii la voce:
Salvati all'ombra
di questa croce...
Voi mi scacciate?
È questo il porto;
Chi tal conforto –
mi toglierà?

ve skalách o pomoc,
schovám se v horách,
nasytím v divokých lesích,
a nakonec i šelmy
se nade mnou slitují.
Ach ano,
slyšela jsem tu hlas z nebe:
Zachraň se ve stínu
tohoto kříže...
Vy mě vyháníte?
A tento přístav;
kdo mi odepře –
takovou útěchu?

GUARDIANO

(A te sia gloria,
o Dio clemente,
Padre dei miseri
onnipossente,
A cui sgabello sono le sfere!...
Il tuo volere – si compirà!)
È fermo il voto?...

(Tobě budiž sláva,
ó Bože milosrdný,
otče všech bídných
všemohoucí,
u Tvého stolce se klaní světy!...
Tvá vůle – se staň!)
Je pevné rozhodnutí?...

LEONORA

È fermo.

Je pevné.

GUARDIANO

V'accolga dunque Iddio...

Nechť vás tedy přijme Bůh...

LEONORA

Bontà divina!

Boží dobroto!

GUARDIANO

Sol io saprò chi siete...
Tra le rupi è uno speco;
ivi starete.
Presso una fonte
al settimo dì scarso
Cibo porrovvi io stesso.

Jen já budu vědět, kdo jste...
Ve skalách je jeskyně;
tam budete přebývat.
Poblíž pramene
vždy sedmý den
vám já sám donesu skrovný
pokrm.

LEONORA

V'andiamo...

Pojďme tam...

GUARDIANO

(verso la porta)
Melitone?...
(a Melitone che comparisce)
Tutti i fratelli
con ardenti ceri,
Dov'è l'ara maggiore,

(směřem ke dveřím)
Melitone?...
(K Melitonovi, který přišel.)
Všichni bratři
s hořícími svícemi
se shromáždí v chrámu Páně

Nel tempio si raccolgan
del Signore...
Sull'alba il piede all'eremo
Solinga volgerete;
Ma pria dal pane angelico
Conforto all'alma avrete.
Le sante lane a cingere
Ite, e sia forte il cor.
Sul nuovo calle a reggervi
V'assisterà il Signor.

u nejsvětějšího
oltáře...
Za svítání pak samotná
odejdete do poustevny;
Dříve však nebeský chléb
dá vaši duši posilu.
Jděte si obléct svaté roucho
a budte silného srdce.
Na nové cestě nechť vás vede
a pomáhá vám Bůh.

LEONORA

Eterno Iddio, tua grazia
Sorridente alla reietta!
Mel dice un gaudio insolito.
Io son ribenedetta!
Già sento in me rinascere
A nuova vita il cor...
Plaudite, o cori angelici,
Mi perdonò il Signor.

Věčný Bože, Tvá milost
se usmívá na vyvrženou!
Jak řekl, štěstí neslýchané,
jsem zbavena prokletí!
Už cítím, jak se ve mně rodí
srdce k novému životu...
Plesejte andělské chóry,
Pán mi odpustil.

SC. X

*La gran porta della chiesa si
apre. Di fronte vedesi l'altar
maggiore illuminato. L'organo
suona. Dai lati del Coro
procedono due lunghe file di
Fрати con ceri ardenti. Più
tardi il Padre Guardiano precede
Leonora in abito da frate; egli
la conduce fuor dalla chiesa;
i Frати gli si schierano intorno.
Leonora si prostra innanzi a lui,
che stendendo solennemente le
mani sopra il suo capo intuona:*

*Velká brána kostela se otevírá.
V zadní části scény je vidět
osvětlený oltář. Znějí
varhany. Z kůru sestupují z obou
stran mniši se zapálenými
svícemi. Později přichází otec
Guardiano s Leonorou,
převlečenou za mnicha.
Převor ji vede ven z kostela.
Mniši se rozestaví kolem nich.
Leonora poklekne před
převorem, ten slavnostním
gestem rozpráhne paže nad
její hlavou a zpívá:*

GUARDIANO

Il santo nome – di Dio Signore
Sia benedetto.

Svaté jméno – Boha Pána
našeho budiž požehnáno.

Sia benedetto:

TUTTI/VŠICHNI

Budiž požehnáno.

Un'alma a piangere –
viene l'errore,
Fra queste balze –
chiede ricetta...

GUARDIANO

Duše hříšná –
aby napravila omyl,
v této známé strži –
žádá o přistřeší...

Scénický návrh J. M. Gottlieba k inscenaci Síly osudu
v Národním divadle v r. 1937, 2. jednání

Il santo speco –
noi le schiudiamo...
V'è noto il loco?

Lo conosciam.

A quest'asilo –
sacro inviolato
Nessun si appressi.

Obbedirem.

Il cinto umíle –

My jí odemkneme –
svatou sluji...
Znáte to místo?

TUTTI/VŠICHNI
Známe.

GUARDIANO
K tomuto útulku –
svatému, neporušenému
se nesmí nikdo přiblížit.

TUTTI/VŠICHNI
Poslechneme.

GUARDIANO
Dělicí zed' –

non sia varcato
Che nel divide.

Nol varcherem.

A chi il divieto –
franger osasse
O di quest'alma –
scoprir tentasse
Nome o mistero, –
maledizione!

Maledizione! Maledizione!
Il cielo fulmini, –
incenerisca
L'empio mortale –
se tanto ardisca;
Su lui scateni –
ogni elemento...
L'immonda cenere –
ne sperda il vento.

(a Leonora)
Alzaveti e partite.
Alcun vivente
Più non vedrete.
Dello speco il bronzo
Ne avverta
se periglio vi sovrasti,
O per voi giunto sia
l'estremo giorno...
A confortarvi l'alma volerem,
prima ch'a Dio faccia ritorno.
La Vergine degli Angeli
Vi copra del suo manto,
E voi protegga vigile
Di Dio l'angelo santo.

(ripetono.)

*(Baciata la mano al Padre
Guardiano s'avvia all'eremo
sola. Il Guardiano stendendo le
braccia verso di lei, la
benedice.)*

kolem toho místa
ať nikdo nepřekročí.

TUTTI/VŠICHNI
Nepřekročíme.

GUARDIANO
Kdo by tento zákaz –
chtěl porušit,
nebo tuto duši –
se pokusil odhalit,
jméno či tajemství –
bude proklet!

TUTTI/VŠICHNI
Bude proklet! Proklet!
Nebeský blesk –
ať promění
v smrtící popel –
smrtelného bezbožníka;
ať se nad ním rozpoutají –
všechny živly...
Jeho nečistý popel –
ať vítr roznese.

GUARDIANO
(k Leonoře)
Povstaňte a odejděte.
Nikoho živého
už více nespátíte.
Ze sluje nám zvonkem
oznamte,
budete-li v nebezpečí,
nebo kdyby nadcházela
vaše poslední chvíle...
Chceme utěšit vaši duši,
dřív než se navrátíte k Bohu.
Svatá Panna andělská
ať vás přikryje svým pláštěm
a vás ať ochrání
bdělý Boží anděl Svatý.

TUTTI/VŠICHNI
(opakují.)

LEONORA
*(Guardianovi libá ruku a
vzdaluje se sama do poustevny.
Guardiano vztahuje za ní ruce
a žehná jí.)*

atto terzo

třetí jednání

SC. I
Bosco. *Notte oscurissima. Don*
Alvaro, *in uniforme di capitano*
spagnolo de' Granatieri del Re,
si accinge a entrare lentamente dal fondo.
Si sentono voci interne a destra.

Les. *Velmi temná noc. Don*
Alvaro *v uniformě španělského*
kapitána *pomalu přichází*
zezadu. *Zprava je slyšet hlasy.*

ALVARO

La vita è inferno all'infelice...

Život je peklo pro
nešťastného...

Invano morte desio!...

marně toužím po smrti!

Sivigliam!... Leonora!...

...Sevilla! ...Leonora!...

Oh rimembranze!... Oh notte

Ach noci,

Oh ogni ben mi rapisti!...

která jsi mi všechno vzala!...

Sarò infelice eternamente...

Budu věčně nešťastný...

È scritto.

tak je psáno.

Della natal sua terra

Svou rodnou zemi

il padre volle

chtěl otec

Spezzar l'estraneo giogo,

zbavit cizího jářma

e coll'unirsi

a v duchu jednoty

All'ultima degl'Incas

svěřil poslednímu z Inků

la corona

nosit korunu...

Cingerne confidò...

Marné snažení!

Fu vana impresa!

Narodil jsem se v žaláři;

In carcere nacqui;

vychovávala mě poušť;

m'educava il deserto;

jsem živ díky tomu,

sol vivo perché ignota

že můj královský původ je

È mia regale stirpe!...

neznámý!...

I miei parenti

Moji rodiče

Sognaro un trono,

snívali o trůnu,

e li destò la scure!...

ale zbyla jim jen sekýra!...

Oh, quando fine avran

Ach, kdy skončí

le mie sventure?

moje utrpení?

O tu che in seno agli angeli,

Ó ty, která jsi se vznesla

Eternamente pura

v objetí andělů

Saijsti bella, incolume

tak nekonečně čistá, krásná,

Dalla mortal jattura,

neposkvrněná smrtelnou ranou,

Non iscordar di volgere

neopomeň

Un guardo a me tapino,

pohlédnout na mě ubohého,

Ché senza nome ed esule, In odio del destino, Chiedo anelando, ahi misero, La morte d'incontrar... Leonora mia, soccorrimi, Pietà del mio penar.	který bez jména a jako psanec v nepřizni osudu, horoucně žádá, ó ubohý, jen se setkat se smrtí... Leonoro moje, pomoz mi, měj slitování s mým utrpením.
---	--

CARLO

(dall'interno)

Al tradimento...

(zezadu)

Pro zradu...

VOCI/HLASY

Muoia...

Zemři...

ALVARO

Quali grida!

Jaký křik!

CARLO

Aita...

Pomoc...

ALVARO

Si soccorra.

*(Accorre al luogo onde si
udivano le grida; si sente un
pichiar du spade; alcuni
Ufficiali attraversano la scena
fuggendo in disordine da destra
a sinistra.)*

Už jdu na pomoc.

*(Běží na místo, odkud bylo
slyšet výkřiky; je slyšet
šermování; několik důstojníků
přeběhne scénu, ve zmatku
pobíhají zprava doleva.)*

SC. II

*Don Alvaro ritorna con Don
Carlo.*

*Don Alvaro se vrací s donem
Carlem.*

ALVARO

Fuggir!... ferito siete?

Prchli?... Jste snad zraněn?

CARLO

No, vi debbo
La vita.

Ne, vám děkuji
za život.

ALVARO

Chi erano?

Kdo to byl?

CARLO

Assassini.

Vrazi.

ALVARO

Presso
Al campo così?

V takové blízkosti
ležení?

CARLO

Franco

Řeknu to otevřeně;

Dirò; fu alterco al gioco... pohádali jsme se při hře...
senza voi, morto sarei. bez vás bych byl mrtev.
Or dite a chi debbo la vita? Řekněte, komu vděčím
za život?

ALVARO
Al caso... Náhodě...

CARLO
Pria il mio nome Nejdříve řeknu
Dirò (non sappia il vero): své jméno (ovšemže ne to
pravé):
Don Felice do Bornos, aiutante Don Felice de Bornos,
Del Duce... vévodův pobočník...

ALVARO
Io Capitan de' Granatieri, Jsem kapitán granátníků
Don Federico Herreros. Don Federico Herreros.

CARLO
La gloria dell'esercito! Chlouba vojska!

ALVARO
Signore... Pane...

CARLO
Io l'amistà ne ambia, Přeji si vaše přátelství,
la chiedo e spero. prosí o ně a doufám.

ALVARO
Io pure della vostra sarò fiero. Já také budu hrdý na vaše.
(*Si stringono le destre.*) (*Stisknou si pravice.*)
Amici in vita e in morte Přátelé v životě i smrti,
Il mondo ne vedrà. jaké svět neviděl.
Uniti in vita e in morte Oba budeme spojeni
Entrambi troverà. v životě i smrti.

VOCI/HLASY
All'armi! Do zbraně!

CARLO, ALVARO
Andiamo... all'armi! Pojdme... do zbraně!

CARLO
Con voi scendere Teď budu moci s vámi
al campo d'onor, vstoupit na pole cti,
Emularne l'esempio potrò. napodobit váš příklad.

ALVARO
Testimone del vostro valor, Budu obdivovat
Ammirarne le prove saprò. důkazy vaší udatnosti.

SC. III

*Salotto nell'abitazione d'un
Ufficiale superiore dell'
esercito spagnolo in Italia non
lungi da Velletri. Si sente il
rumore della vicina battaglia.*

È il mattino.

*Un Chirurgo militare ed alcuni
Soldati Ordinanze entrano
dalla porta comune e corrono
ala finestra.*

*Salón v obydlí vyššího
důstojníka španělské armády
v Itálii, nedaleko Velletri.
Je slyšet hluk nedaleké bitvy.*

Je ráno.

*Vojenský chirurg a několik
ordonancí vstupují dveřmi
z chodby a běží k oknu.*

ORDINANZE/ORDONANCE

Arde la mischia!...

Vřava dnes hoří!...

CHIRURGO

(guardando con il cannocchiale.)

Prodi i granatieri!

(dívá se dalekohledem.)

Štateční granátníci!

ORDINANZE/ORDONANCE

Li guida Herreros...

Vede je Herreros...

CHIRURGO

Ciel!

Ferito ei cade!... Piegano

I suoi!... l'aiutante

Li raccozza...

alla carica li guida!...

Già fuggono i nemici!

i nostri han vinto!

Portano qui ferito il capitano.

Nebesa!

Je raněn!... Padl.

Jeho lidi!... pobočník

je zase žene k sobě...

vede je do útoku!...

Nepřátelé už prchají!

Naši zvítězili!

Kapitána již nesou sem.

VOCI/HLASY

A Spagna gloria!

Čest Španělsku!

ALTRE/DALŠÍ

Viva l'Italia!

Ať žije Itálie!

TUTTI/VŠICHNI

È nostra la vittoria!...

Vítězství je našel!...

SC. IV

*Don Alvaro ferito e svenuto
è portato in una lettiga da
quattro Granatieri. Da un lato è
il Chirurgo, dall'altro
don Carlo coperto di polvere ed
assai afflitto. Un Soldato depone
una valigia sopra un tavolino.*

*Raněného dona Alvara nesou
v mdlobách na nosítkách čtyři
granátníci. Na jedné straně je
doprovází chirurg, na druhé don
Carlo celý zaprášený a dost
sklíčený. Nějaký voják položí
Alvarovo zavazadlo na stolek.*

Piano... qui posi...
 approntisi il mio letto.

CARLO
 Tiše... sem ho položte...
 pripravte lůžko.

Silenzio...

CHIRURGO
 Ticho...

V'ha periglio?

CARLO
 Je to vážné?

La palla che ha nel petto
 mi spaventa.

CHIRURGO
 Kulka v jeho prsou
 mi dělá starosti.

Deh, il salvate.

CARLO
 Zachraňte ho.

(*rinviene.*)
 Ove son?

ALVARO
 (*procitá.*)
 Kde jsem?

Presso l'amico.

CARLO
 U přítele.

Lasciatemi morire.

ALVARO
 Nechte mě zemřít.

Vi salveran le nostre cure...
 Premio
 L'ordine vi sarà di Calatrava.

CARLO
 Naše péče vás uzdraví...
 Odměnou
 vám bude řád Calatravů.

(*trasalendo.*)
 Di Calatrava!... mai... mai...

ALVARO
 (*sebou trhne.*)
 Calatravů!... ne... nikdy...

Siate calmo.

CHIRURGO
 Zůstaňte v klidu.

(Che! inorridì
 di Calatrava al nome!

CARLO
 (Vyděsil se
 při jménu Calatravů!)

Amico...

ALVARO
 Příteli...

Se parlate...

CHIRURGO
 Nemluvte...

Un detto sol...

ALVARO
 Jediné slovo...

(*al Chirurgo*)

CARLO
 (*k chirurgovi*)

Ven prego, ne lasciate...

Prosím vás, dovolte nám...

Solenne in quest'ora
giurarmi dovete
Far pago un mio voto.

ALVARO

Slavnostně
v tuto chvíli přísahajte,
že splníte mé přání.

(commosso)
Lo giuro.

CARLO

(dojatý)
Přisahám.

Sul core
Cercate

ALVARO

Na srdci
hledejte...

(trova una chiave.)
Una chiave!...

CARLO

(najde klíč.)
Klíč!...

(indicando la valigia.)
Con essa trarrete
Un piego celato...
l'affido all'onore...
Colà v'ha un mistero,
che meco morrà.
S'abbruci me spento...

ALVARO

(ukazuje na zavazadlo.)
Tam z něho vytáhněte
zapečetěný svazek dopisů...
věřím vaší cti...
Tam ukryté tajemství
ať zemře se mnou.
Ať je spáleno, až zemřu...

Lo giuro, sarà.

CARLO

To přísahám, stane se.

Or muoio tranquillo.
Vi stringo al cor mio.
*(Lo abbraccia con grande
emozione.)*

ALVARO

Zemřu tedy klidný.
Tisknu vás ke svému srdci.
(Objímá ho s velkým dojetím).

Amico, fidate nel cielo. Addio.

Příteli, důvěřuj nebi. Sbohem!

Addio.
*(Il Chirurgo e le Ordinanze
trasportano il ferito nella
stanza da letto.)*

ALVARO

Sbohem.
*(Chirurgo a ordonnance nesou
raněného do ložnice.)*

SC. V

Morir!... tremenda cosa!...
Si intrepido, si prode,
Ei pur morrà!...
Uom singlar costui!...
Tremò di Calatrava

CARLO

Zemřít!... strašná věc!...
Tak neohrožený, tak statečný,
a přece zemře...
Je to zvláštní muž!...
Zachvěl se při pouhém

Al nome!... A lui palese
N'è forse il disonor?...
Cielo!... qual lampo!...
S'ei fosse il seduttore?...
Desso in mia mano... e vive!
Se m'ingannassi?
questa chiave il dica.

*(Aprè convulso la valigia, e
ne trae un plico suggellato.)*

Ecco i fogli...
(Fa per aprirlo.) Che tento!
(S'arresta.)

E la fe' che giurai?...
e questa vita
Che debbo al suo valor?...

anch'io lo salvo!
E s'ei fosse
quell'Indo maledetto
Che macchiò il sangue mio?...
Il suggello si franga,
Niun qui mi vede...
(S'arresta.)

No?... Ben mi vegg'io.
*(Getta il plico e se ne
allontana con raccapriccio.)*
Urna fatale del mio destino
Va, t'allontana,
mi tenti invano;
L'onor a terger
qui venni, e insano
D'un'onta nuova
nol macchierò.
Un giuro è sacro
per l'uom d'onore;
Que' fogli serbino
il lor mistero...
Disperso vada
il mal pensiero
Che all'atto indegno mi concitò.

E s'altra prova rinvenir
potessi?...
Vediam.
*(Torna a frugare nella valigia
e vi trova un astuccio.)*
Qui v'ha un ritratto...

jménu Calatrava!... Ví snad,
jak bylo zneuctěno?...
Nebe!... jaká myšlenka!...
Co když on byl svůdce?...
A mám ho v rukou... a žijel!
Co když se pletu?
Tento klíč ať to poví.
*(Silou otevře zavazadlo, vyjme
z něho zapečetěný balíček.)*
Tady jsou dopisy...
(Snaží se je otevřít.) Co dělám!
(Zarazí se.)

Co slib, má přísaha?...
a tento život,
za který vděčím jeho
udatnosti...
i já ho zachránil!
A co když on je tím
zlořečeným Indiánem,
který zneuctil moji krev?...
Pečet je zlomena,
nikdo mě nevidí...
(Zarazí se.)

Ne?... Dobře se vidím.
*(Odhodí balíček a s hrůzou se
od něho vzdaluje.)*
Osudná schránka pro můj úděl,
vzdal se ode mě,
marně mě pokoušíš;
přišel jsem
bojovat za čest
a novou urážkou
ji pošetile nepošpiním.
Pro čestného muže
je přísaha svatá;
Tyto listy
ať si uchovají své tajemství...
Ať zaženu
zlou myšlenku,
která mě svádí k nečestnému
činu.

A co když se objeví jiný
důkaz?...
Uvidíme.
*(Obrací obsah batohu a nachází
v něm pouzdro.)*
Vida podobizna...

Suggel non v'è...
nulla ei ne disse... nulla
Promisi... S'apra dunque...
Ciel! Leonora!
Don Alvaro è il ferito!
Ora egli viva...
a di mia man poi muoia...

(*si presenta lieto.*)
Lieta novella, è salvo.
(*Rientra.*)

Oh gioia! oh gioia!
Egli è salvo!
oh gioia immensa
Che m'innondi il cor,
ti sento!
Potrò alfine il tradimento
Sull'infame vendicar.
Leonora, ove t'ascondi?...
Di': sequisti tra le squadre
Chi del sangue di tuo padre
Ti fe' il volto rosseggiar?
Ah, felice appien sarei
Se potesse il brando mio
Amendue d'averno al dio.
D'un solo colpo consacrar!
(*Parte rapidamente.*)

SC. X

Accampamento militare presso Velletri.

Sul davanti, a sinistra, è una bottega da rigattiere; a destra, altra, ove si vendono cibi, bevande, frutta. All'ingiro, tende militari, baracche di rivenduglioli ecc. ecc.

Spunta il sole. Il rullo dei tamburi e lo squillo delle sveglia. La scena va animandosi a poco a poco. Soldati Spagnoli ed Italiani di tutte le armi sortono dalle tende ripulendo schioppi, spade, uniformi ecc. Ragazzi militari giocano ai dadi sui tamburi. Vivandiere

Nezapečetěna...
o té nemluvil... nic
jsem neslěbil... Tedy otevřu...
Nebe! Leonora!
Ten raněný je don Alvaro!
Tak tedy žije...
a mou rukou ať zemře...

CHIRURGO

(*objeví se spokojený.*)
Radostná zpráva, je zachráněn.
(*Vrací se.*)

CARLO

Jaká radost! Radost!
Je zachráněn!
Radost neskonalá,
Cítím, jak neskonalá radost
zaplavuje mé srdce!
Budu se moci sám pomstít
tomu nestoudníkovi za zradu!
Leonoro, kde se skrýváš?...
Řekni: jsi spřažena s těmi,
kteří krví tvého otce
potřísnilí tvou tvář?
Ach, byl bych šťastný,
kdybych mocným řezem,
jedinou ranou mohl
oba dva obětovat bohu pekla!
(*Rychle odchází.*)

Vojenské ležení u Velletri.

V popředí vlevo je stánek vetešníka; vpravo další stánek, kde se prodává jídlo, pití, ovoce. Kolem dokola vojenské stany, chatrče kramářů atd.

Vychází slunce. Bubnování a zvuk trubek dává znamení k budičku. Scéna se pomalu zalidňuje. Španělští a italští vojáci všech zbraní vycházejí ze stanů, čistí pušky, uniformy atd. Někteří vojáci hrají na bubnech v kostky. Markytánky prodávají likéry, ovoce,

*Scénický návrh J. M. Gottlieba k inscenaci Síly osudu
v Národním divadle v r. 1937, 3. jednání*

*che vendono liquori, frutta,
pane ecc. Preziosilla dall'alto
d'una baracca predica la buona
ventura.*

*chleba atd. Preziosilla
v jedné chatrči předpovídá
budoucnost.*

CORO/SBOR

Lorché pifferi e tamburi
Par che assordino la terra
Siam felici, ch'è la guerra
Gioia, vita al militar.
Vita gaia, avventurosa,
Cui non cal doman né ieri,
Ch'ama tutti i suoi pensieri
Sol nell'oggi concentrat.

Když píšťaly a bubny
ohluší celou zemi,
jsme šťastni, protože válka
je pro život vojáka veselá.
Dobrodružný veselý život
se neptá, co zítra, co včera,
všechny své myšlenky
soustředí jen na dnešek.

PREZIOSILLA

(alle Donne)

(k ženám)

Venite all'indovina
Ch'è giunta di lontano,
E potete a voi l'arcano
Futuro decifrar.
(*ai Soldati*)
Correte a lei d'intorno,
La mano le porgete,
Le amanti apprenderete
Se fide vi restâr.

Andiam dall'indovina
La mano le porgiamo,
Le belle udir possiamo
Se fide a noi restâr.

Chi vuole il paradiso
S'accenda di valore,
E il barbaro invasore
S'accinga a debellar.
Avanti, avanti, avanti,
Predirvi sentirete
Qual premio coglierete
Dal vostro battagliai.

Avanti, avanti, avanti,
Predirci sentiremo
Qual premio coglieremo
Dal nostro battagliai.

Qua, vivandiere, un sorso.

Alla salute nostra!

(*Bevendo.*)
Viva!

A Spagna!
Ed all'Italia unite!

Evviva!

Al nostro eroe
Don Federico Herreros.

Pojďte k věštyni,
která přišla z daleka
a dovede vám odhalit
tajemnou budoucnost.
(*k vojákům*)
Pojďte k ní
a nastavte jí ruku,
dozvíte se o milenkách,
jestli vám jsou věrné.

CORO/SBOR

Jdeme k věštyni,
nastavujeme jí ruku,
o kráskách uslyšíme,
jestli nám zůstaly věrné.

PREZIOSILLA

Kdo chce do ráje,
ozbroj se udatností
a barbarského vetřelce
se chystej přemoci.
Kupředu, kupředu, kupředu...
Předpovím vám,
jakou odměnu dostanete
za vaše bitvy.

CORO/SBOR

Kupředu, kupředu, kupředu,
předpoví nám,
jakou odměnu dostaneme
za své bitvy.

SOLDATI/VOJÁCI

Hej, markytánky, něco k pití.

UNO/JEDEN

Na naše zdraví!

TUTTI/VŠICHNI

(*píjí.*)
Ať žijel!

ALTRO/DRUHÝ

Na Španělsko!
A na spojenou Itálii!

TUTTI/VŠICHNI

Ať žije!

PREZIOSILLA

Na zadraví našeho hrdiny
dona Federica Herrerosel!

Viva! Viva!

TUTTI/VŠICHNI

Ať žije, ať žije!

Ed al suo degno amico,
Don Felice de Bornos.

UNO/JEDEN

A na zdraví jeho přítele,
Dona Felice de Bornos.

Viva! Viva!

TUTTI/VŠICHNI

Ať žije, ať žije!

SC. XIV

MELITONE

(predicando)

Toh, toh!... Poffare
il mondo! o che tèmpono.
Corre ben l'avventura!...
Anch'io ci sono!...
Venni di Spagna
a medicar ferite
Ed alme a mendicar.
Che vedo! è questo
Un campo di Cristiani,
o siete Turchi?
Dove s'è visto
a berteggiar la santa
Domenica così?...
Ben più faccenda
Le bottiglie vi dan
che le battaglie!
E invece di vestir
cenere e sacco,
Qui si tresca
con Venere e con Baccho?
Il mondo è fatto
una casa di pianto;
Ogni convento
Or è covo del vento!
I Santuari
Spelonche diventâr
di sanguinari;
Perfino i tabernacoli di Cristo
Fatti son ricettacoli del tristo.
Tutto è soqqadro...
e la ragion?... pe'vostri
peccati.

(káže.)

Oho, oho!...
Hledme svět! Ó jaké doby.
Dobrodružství tu jde skvěle!...
Ale já tu jsem taky!...
Přišel jsem ze Španělska
hojit raněné
a léčit duše.
Co vidím! Je tohle vůbec
tábor křesťanů?
Nebo jste Turci!
Kdo to kdy viděl
takhle dovádět
o svaté neděli?...
Víc vám dá zabrat
flaška
a boj je pro vás fraška!
Místo abyste se pokryli
popelom a pytli,
křepčí se tady
s Venuší a Bakchem?
Celý svět
je dnes k pláči;
Každý klášter
je dnes skoro jako
větrné hnízdo!
Naše svatyně jsou dnes
špeluňky
pro krvavé zločiny;
Dokonce i Kristovy
svatostánky se staly skrýšemi
podlosti.
Všechno je páté přes deváté...
a důvod?... vaše hříchý.

SOLDATI/VOJÁCI

Ah frate... frate!

Ty frátère... frátère!

MELITONE

Voi le feste calpestate,
Rubate, bestemmiate...

Vy svátky znesvěcujete,
loupíte, klejete...

SOLDATI ITALIANI/ITALŠTÍ VOJÁCI

Togone infame!...

Ty nestoudný flandáku!...

SOLDATI SPAGNOLI/ŠPANĚLŠTÍ VOJÁCI

Segui pur, padruccio.

Jen tak dál, bratříčku...

MELITONE

E membra e capi
siete d'una stampa...
Tutti eretici...

Ať kmán či pán,
všichni jste stejní...
Všichni jste hříšníci...

SOLDATI ITALIANI/ITALŠTÍ VOJÁCI

Or or l'aggiustiam noi...

Teď, teď ho ztlučeme...

MELITONE

Tutti, tutti cloaca di peccati,
E finché il mondo
puzzi di tal pece,
Non isperi la terra
alcuna pace.

Všichni, všichni jste stoka hříchů,
dokud bude svět páchnout
takovými holomky
nemůže země doufat
v žádný mír.

SOLDATI ITALIANI/ITALŠTÍ VOJÁCI

(serrandolo intorno)
Dàlli, dàlli...

(obklopí ho.)
Na něj, na něj...

SOLDATI SPAGNOLI/ŠPANĚLŠTÍ VOJÁCI

(difendendolo)
Scappa, scappa...

(brání ho.)
Utíkej, utíkej...

PREZIOSILLA

(ai Soldati)
Lasciatelo, ch'ei vada...
Far guerra ad un cappuccio!...
bella impresa!...
Non m'odon?...
sia il tamburo sua difesa.
*(Prende a caso un tamburo e,
imitata da qualche Tamburino,
lo suona. I Soldati accorrono
tosto a circondarla seguiti da
tutta la turba.)*

Rataplan, rataplan,
della gloria

(k vojákům)
Necháte ho odejít...
Válčit s velebníčkem!...
pěkný podnik!...
Neslyší mě?...
ať ho ochrání buben.
*(Vezme buben a bubnuje,
několik bubeníků ji napodobuje.
Přiběhnou vojáci a celý
zástup ji obklopí.)*

Rataplan, rataplan,
sláva ve vojáků

Nel soldato ritempra l'ardor;
Rataplan, rataplan di vittoria
Questo suono
è segnal precursor!
Rataplan, rataplan,
or le schiere
Son guidate, raccolte a pugnar!
Rataplan, rataplan,
le bandiere
Del nemico si veggon piegar!
Rataplan, pim, pum, pam,
inseguite
Chi le terga,
fuggendo, voltò...
Rataplan, le gloriose ferite
Col trionfo il destin coronò.
Rataplan,
della Patria la gloria
Più rifulge de' figli al valor!...
Rataplan, rataplan,
la vittoria
Al guerriero conquista
ogni cor.

povzbudí udatnost;
Rataplan, rataplan, vítězství
ohlašuje předem
zvuk bubnů!
Rataplan, rataplan,
už se řadí zástupy,
jsou vedeny do boje!
Rataplan, rataplan,
nepřátelské prapory
se stahují!
Rataplan, pim, pum, pam,
pronásledujte
každého, kdo vám na útěku
ukazuje záda...
Rataplan, slavné raněné
osud ověncí triumfem.
Rataplan,
sláva vlasti
rozzáří chrabrost synů!...
Rataplan, rataplan,
vítězství
získá každé srdce
bojovníka.

SC. VII

Né gustare m'è dato
Un'ora di quiete;
affranta è alma
Dalla lotta crudel.
Pace ed oblio
Indarno io chieggo al cielo.

ALVARO

Není mi dopřána
ani hodina klidu;
duše je unavena
krutým bojem.
Marně od nebe žádám
mír a zapomnění.

SC. VIII

Capitan...

CARLO

Kapitáne!

Chi mi chiama?
(*Avvicinandosi e riconoscendo
Carlo gli dice con affeto:*)
Voi che si larghe cure
Mi prodigaste?

ALVARO

Kdo mě volá?
(*Přijde blíž a poznává Carla,
říká mu vřele:*)
Vy, který jste mi věnoval
tak vzornou péči?

La ferita vostra
Sanata è appieno?

CARLO

Vaše rána
se už úplně zhojila?

Si. ALVARO
 Ano.

Forte? CARLO
 Cítíte se silný?

Qual prima. ALVARO
 Jako dřív.

Sosterreste un duel? CARLO
 Souboj byste vydržel?

E con chi mai? ALVARO
 A s kým?

Nemici non avete? CARLO
 Nemáte nepřátele?

Tutti ne abbiám... ALVARO
 Ma a stento comprendo... Všichni je máme...
 Ale nerozumím vám...

CARLO
 No?... messaggio non v'inviaa Ne?... Vám neposlal vzkaz
 Don Alvaro l'Indiano? don Alvaro, Indián?

ALVARO
 Oh tradimento! Ó, zrada!
 Sleale Zrádče!
 il segreto fu dunque violato? Tajemství tedy bylo porušeno?

CARLO
 Fu illeso quel piego, Svazek zůstal nedotčený,
 l'effige ha parlato; obrázek promluvil;
 Don Carlo di Vargas, don Carlo di Vargas –
 tremate, io sono. to jsem já, třeste se.

ALVARO
 D'ardite minacce Smělá výhružka
 non m'agito al suono. mě ani ve snu neprobudí.

CARLO
 Usciamo all'istante, Tak hned pojďme,
 un deve morire... jeden z nás musí zemřít...

ALVARO
 La morte disprezzo, Smrtí pohrdám,
 ma duolmi inveire ale bolí mě zasáhnout
 Contr'uom che per primo proti muži, který mi jako první
 amistade m'offria. nabídl přátelství.

CARLO
 No, no, Ne, ne,
 profanato tal nome non sia. nerouhej se proti tomu slovu.

Non io, fu il destino,
che il padre v'ha ucciso,
Non io che sedussi
quell'angiol d'amore...
Ne guardano entrambi,
e dal paradiso
Ch'io sono innocente
vi dicono al core...

ALVARO
Ne já, to osud
vám zabil otce.
Nebyl jsem to já,
kdo svedl toho anděla lásky.
Oba na nás teď pohlízejí
a z ráje
vidí, že jsem nevinen,
to říkám od srdce...

Adunque colei?
Tak co ona?

La notte fatale
Io caddi per doppia
ferita mortale;
Guaritone,
un anno in traccia ne andai.
Ahimè, ch'era spenta
Leonora trovai.

ALVARO
Té osudné noci
jsem byl dvakrát
smrtečně zraněn;
jakmile jsem se uzdravil,
hledal jsem ji po celý rok.
Bohužel, zjistil jsem,
že je Leonora mrtvá.

Menzogna, menzogna!
La suora ospitava
la antica parente:
Vi giunsi, ma tardi...

CARLO
Lež, lež!
Sestra bydlela
u staré příbuzné:
tu jsem vyhledal, ale pozdě...

(con ansia)
Ed ella...

ALVARO
(s úzkostí)
A ona...

Fuggente.
Prchla.

(trasalendo.)
E vive!!! o amico, il fremito
Ch'ogni mia fibra scuote,
Vi dica che quest'anima
Infame esser non potete...
Vive!!! Gran Dio, quell'angelo...

ALVARO
(trhne sebou.)
Ona žije!!! Ó příteli, jak se
chvěje každá žíla v mém srdci.
Říkám vám, že tato duše
se nemohla provinit...
Žijte!!! Velký Bože, ten anděl...

Ma in breve morirà.
Ale brzo zemře.

No, d'un imene il vincolo
Stringa fra noi la speme;

ALVARO
Ne, poutem přátelství
svažme mezi námi naděje;

E s'ella vive, insieme
Cerchiamo ove fuggi.
Giuro che illustre origine
Egual a voi mi rende,
E che il mio stemma splende
Come rifulge il di.

a jestliže ona žije, společně
hledejme, kam prchla.
Přisahám, že jsem vám rovný
slavným původem
a že můj skvělý znak
září světlem jako den.

CARLO

Stolto! fra noi dischiudesi
Insanguinato avello:
Come chiamar fratello

Pošetilý! Mezi námi zeje
zkrvavený hrob:
jak by mohl být
mým bratrem ten,
který mi všechno uloupil?

Chi tutto mi rapi?
D'eccelsa o vile origine.

Ať vznešeného
či nízkého původu,
je třeba, abych vás usmrtil,
a po vás tu nehodnou
která zradila svou krev.

È d'uopo ch'io vi spegna,
E dopo voi l'indegna
Che il sangue suo tradi.

ALVARO

Che dite?

Co říkáte?

CARLO

Ella morrà.

Ona zemře.

ALVARO

Tacete.

Mlčte!

CARLO

Il giuro
A Dio! Morrà l'infame.

Přisahám Bohu!
Ať zemře ta nestoudná.

ALVARO

Voi pria cadrete
nel fatal certame.

Nejprve vy padnete
v tom osudném zápasu.

CARLO

Morte!
ov'io non cada esangue
Leonora giungerò.
Tinto ancor del vostro sangue
Questo acciar le immergerò.

Smrt!
Dřív než padnu zkrvavený,
najdu Leonoru.
Zbarvený ještě vaší krví
tento meč do ní ponořím.

ALVARO

Morte, sí!... col brando mio
Un sicario ucciderò;
Il pensier volgete a Dio,
L'ora vostra alfin suonò.
(Sguainano le spade e si battono
furiosamente.)

Smrt, ano!... svým mečem
zabiju úkladného vraha;
poručte již duši Bohu,
nastala vaše poslední hodina.
(Tasí meče a zuřivě se bijí.)

SC. IX

Accorre la Pattuglia del campo a separarli.   *Přiběhne polní hlídka a snaží se je od sebe odtrhnout.*

Fermi, arrestate!

CORO/SBOR
Stůjte, přestaňte!

(furente)
No. La sua vita
O la mia... tosto.

CARLO
(zuřivě)
Ne. Jeho život
nebo můj... hned teď.

Lunge di qua
Si tragga.

CORO/SBOR
Už toho
nechte.

*(Forse... del ciel l'aita
A me soccorre.)*

ALVARO
*(Snad... přijde pomoc
z nebe.)*

Colui morrà!

CARLO
Ten zemře!

(a Carlo, che cerca svincolarsi)
Vieni.

CORO/SBOR
*(ke Carlovi, který se chce
vyvléci.)*
Pojď.

(a Don Alvaro)
Carnefice del padre mio!
*(Viene trascinato altrove dalla
pattuglia.)*

CARLO
(k Alvarovi)
Ty vrahu mého otce!
(Hlídka ho táhne jinam.)

(gettando la spada)
Or che mi resta!
Pietoso Iddio,
Tu ispira,
illumina il mio pensier.
Al chiostro, all'eremo,
ai santi altari
L'oblio,
la pace chiegga il guerrier.
(Esce.)

ALVARO
(odhodí meč.)
Co mi zbývá!
Bože milosrdný,
dej mi vnuknutí,
osviť mou mysl.
V klášteře, v poustevně,
u svatých oltářů,
v zapomnění,
válečník bude hledat mír.
(Odchází.)

atto quarto

čtvrté jednání

Vicinanze d'Hornachuelos.

Okolí vsi Hornachuelos.

SC. I

*Interno del Convento della
Madonna degli Angeli.
Meschino porticato circonda
una corticella con aranci,
oleandri, gelsomini
Il Padre Guardiano passeggia
gravemente leggendo il
beviario. Dalla sinistra
entrano molti pezzenti d'ogni
età e sesso con rozze scodelle
alla mano, pignatte o piatti.*

*Vnitřek kláštera Matky andělů.
Prosté podloubí obklopuje
dvorek s pomerančovníky,
oleandry, jasmíny.
Otec Guardiano se prochází
vážně zamyšlen a čte breviář.
Zleva přichází mnoho
žebráků nejrůznějšího věku
a obou pohlaví s hrubými
miskami, kastrůlky nebo
talíři.*

CORO/SBOR

Fate la carità.
È un'ora che aspettiamo!
Andarcene dobbiamo,
Fate la carità.

Učinite dobrodiní.
Už hodinu čekáme!
Musíme odejít,
učinite dobrodiní.

SC. II

*Detti e Fra Melitone, coperto
il ventre d'ampio grembiale
bianco, ed aiutato da altro
laico, porta una grande
caldaia a due manichi, che
depongono nel centro; il
laico riparte.*

*Předešli a bratr Melitone,
oblečený do velké bílé
zástěry, s pomocí jednoho
laika přináší velký kotel
s dvěma držadly. Postaví
ho doprostřed. Laik odchází.*

MELITONE

*(incomincia a distribuire col
ramaiolo la minestra.)
Che? Siete all'osteria?...
Quietì...*

*(začne sběračkou rozdávát
polévku.)
Co je? Jste snad v hostinci?...
Klid...*

DONNE/ŽENY

*(spingendosi fra loro.)
Qui, presto a me.*

*(protlačí se davem.)
Tady, mně nejdřív!*

VECCHI/STAŘÍ

*Un po'di quel fondaccio
ancora ne donate.*

*Trochu té břečky
ode dna.*

MELITONE

Il ben di Dio, bricconi,
fondaccio voi chiamate?

Boží dar, darebáci,
je podle vás břečka?

ALCUNI/NĚKTEŘÍ

(*presentando le scodelle.*)
A me, padre...

(*nastavují misky.*)
Mně, otče...

ALTRI/JINÍ

A me...

Mně...

MELITONE

Oh, andatene in malora,
O il ramaiol sul capo
v'aggiusto ben or ora...
Io perdo la pazienza!...

Už táhněte k čertu,
nebo vám tu sběračku
omlátím o hlavu...
Ztrácím trpělivost!...

GUARDIANO

Oh carità, fratello...

Buď milosrdný, bratře...

DONNE/ŽENY

Più carità ne usava
il Padre Raffaello.

Otec Rafael
by byl milosrdnější.

MELITONE

Sì, sì, ma in otto giorni,
avutone abbastanza
Di poveri e minestra,
restò nella sua stanza,
E scaricò la soma
sul dosso a Melitone...
E poi con tal canaglia
usar dovrò le buone?

Ano, ano, ale za týden
toho měl dost,
chudých i polévky,
takže zůstal ve svém pokoji,
a to břímě složil
na bedra Melitonovi...
A pak s takovou lůzou
se mám ještě mazlit?

GUARDIANO

Soffrono tanto i poveri...
la carità è un dovere.

Chudí tolik trpí...
milosrdenství je povinnost.

MELITONE

Carità con costoro
che il fanno per mestiere?
Che un campanile abbattere
co'pugni sarien buoni,
Che dicono fondaccio
il ben di Dio... Bricconi!

Milosrdenství s těmi,
pro které je žebrota řemeslo?
Kteří by byli schopni
pěstmi rozbít zvonici;
pro které je Boží dar
břečka... Darebáci!

ALCUNI/NĚKTEŘÍ

Oh, il Padre Raffaele...

Ach, otec Rafael...

ALTRI/JINÍ

Era un angelo! Un santo!

To byl anděl! Světec!

TUTTI/VŠICHNI

Se il Padre Raffaele...

Kdyby otec Rafael...

MELITONE

Non mi seccate tanto!
 Il resto a voi, prendetevi, –
 non voglio più parole...

(Fa rotolar la caldaia con un calcio.)

Fuori di qua, lasciatemi, –
 si fuori, al sole, al sole;
 Pezzenti più di Lazzaro –
 sacchi di pravità...

Via, via, bricconi, al diavolo, –
 toglieatevi di qua.

Neotravujte mě tak!
 Tady máte zbytek, je váš,
 ale už ani slovo.

(Kopne do kotle, který se kutálí po zemi.)

Pryč odtud, mě vynechte, –
 ano, pryč, na slunce, na slunce;
 žebráci horší než Lazar –
 pytle ničemnosti...

Pryč, pryč, darebáci, k čertu –
 sypte odtud.

SC. IV

Si suona con forza il campanello alla porta.

Někdo zvoní hlasitě u dveří.

CARLO

(alteramente)

Siete voi il portiere?

(vzrušeně)

Jste tu vrátný?

MELITONE

(È goffo ben costui!)

Se apersi, parmi...

(To je ale hlupák!)

Když otvírám, zdá se mi...

CARLO

Il Padre Raffaele?

Otec Rafael?

MELITONE

(Un altro!) Due ne abbiamo...

L'un di Porcuna, grasso,

Sordo come una talpa,

un altro scarno,

Bruno, occhi...

(Ciel, quali occhi!)

voi chiedete?

(Někdo jiný!) Máme tady dva...

Jeden z Prasákova, tlustý,

hluchý jako pařez,

druhý hubený,

hnědý, s očima...

(Nebe, jaké má oči!)

Kterého hledáte?

CARLO

Quel dell'inferno.

Toho z pekla.

MELITONE

(È desso...)

E chi gli annuncio?

(To je on...)

A koho mám ohlásit?

CARLO

Un cavalier...

Šlechtice...

MELITONE

(Qual boria!
è un male arnese.)
(Parte.)

(Takový nádiva! asi nic nemá.)
(Odejde.)

SC. V

*Don Carlo, poi Don Alvaro
in abito da frate.*

*Don Carlo, později don Alvaro
převlečený za mnicha.*

CARLO

Invano Alvaro
ti celasti al mondo
E d'ipocrita veste
Scudo facesti alla viltà.
Del chiostro
Ove t'ascondi
m'additâr la via
L'odio e la sete di vendetta;
alcuno
Qui non sarà che ne divida;
il sangue,
Solo il tuo sangue
può lavar l'oltraggio
Che macchiò l'onor mio:
E tutto il verserò,
lo giuro a Dio.

Alvaro, marně se
skrýváš před světem,
halíš do pokrytectví
svou bídnot.
Do kláštera,
v němž se skrýváš,
mi ukázala cestu
nenávisť a žízeň po pomstě;
nebude tu nikdo,
kdo by nás od sebe odtrhl;
jen krev,
jen tvoje krev
může smýt pohanu,
kterou jsi potřísnil mou čestí:
a všechna bude prolita,
to přísahám Bohu.

ALVARO

Fratello...

Bratře...

CARLO

Riconoscimi.

Poznáváš mě.

ALVARO

Don Carlo! Voi vivente!

Don Carlo! Vy žijete!

CARLO

Da un lustro ne vo in traccia,
Ti trovo finalmente...
Col sangue sol cancellasi
L'infamia ed il delitto,
Ch'io punisca è scritto
Sul libro del destin.
Tu prode fosti, or monaco,
Un'arma qui non hai...
Deggio il tuo sangue
spargere;
Scegli, due ne portai...

Kvůli cti vám jdu po stopě,
konečně jsem tě našel...
Jen krev může smýt
pohanu a zločin,
je psáno v knize osudu,
abych tě ztrestal.
Býval jsi statečný, teď jsi mnich,
nemáš zbraň...
Musím tvou krev prolít,
zvol si;
přinesl jsem dvě...

ALVARO

Vissi nel mondo... intendo;	Žil jsem ve světě... rozumím;
Or queste vesti... l'eremo	ale toto roucho... poustevna
Dicon che i falli ammendo,	poví, že chyby napravuji,
Che penitente è il cor.	mé srdce se kaje.
Lasciatemi!	Nech mě!

CARLO

Difendere	Ani kutana, ani útěk
Quel saio, né il deserto	tě nemohou ochránit,
Codardo, te non possono...	zbabělece...

ALVARO

Codardo! Tale asserto...	Zbabělec! To je drzost...
(No!... assistimi, Signor!)	(Ne!... stůj při mě, Pane!)
Le minacce, i fieri accenti	Hrozby, pyšné řeči,
Portin seco in preda i venti,	ať odnese pryč vítr,
Perdonatemi... pietà,	odpuštění prosím... slitování,
O fratel, pietà, pietà.	ó bratře, slitování, slitování.
A che offendere cotanto	Proč urážet toho,
Chi fu solo sventurato?	kdo je nešťastný?
Deh, chiniam la fronte al fato,	Ach, skloňme se před osudem,
O fratel, pietà, pietà.	ó bratře, slitování, slitování.

CARLO

Tu contamini tal nome...	Tys poskvrnil takové jméno...
Una suora mi lasciasti	Sestru jsi mi zanechal,
Che tradita abbandonasti	když jsi ji zrazenou opustil,
All'infamia, al disonor.	v hanbě, zneuctěnou.

ALVARO

No, non fu disonorata,	Ne, nebyla zneuctěna,
Ve lo giura un sacerdote:	to na mou věru přísahám:
Sulla terra l'ho adorata	zbožňoval jsem ji na zemi
Come in cielo	jako je možno milovat
amar si puote...	jen v nebi...
L'amo ancora,	Stále ji miluji
e s'ella m'ama	a jestli ona miluje mě,
Più non brama questo cor.	mé srdce si víc nepřeje.

CARLO

Non si placa il mio furore	Můj hněv neutišíš
Per mendace e vile accento.	prolhanými a podlými řečmi.
L'arme impugna,	Chop se zbraně
ed al cimento	a v boji
Scendi meco, o traditor.	se mi postav, zrádče!

ALVARO

Se i rimorsi, il pianto omai	Což lítost ani pláč teď
Non vi parlano per me,	ze mě nemluví,

Qual nessun mi vide mai,
Io mi prostro al vostro pie'.

nikdo mě dosud takhle neviděl –
skláním se u vašich nohou.

CARLO

Ah, la macchia
del tuo stemma
Or provasti con quest'atto!

Ach, tímhle činem
jsi dokázal
poskvrnu svého erbů!

ALVARO

(balzando in piedi furente.)
Desso splende più che gemma...

(hněvivě vyskočí.)
Ten se třpytí víc než
drahokam...

CARLO

Sangue il tinge di mulatto.

Zbarvuje ho krev mulata.

ALVARO

(non potendo più frenarsi.)

(už se neudrží.)

Per la gola voi mentite...

Vhrdlo lžete...

A me un brando...

Meč sem...

(Glielo strappa di mano.)

(Vytrhne mu ho z ruky.)

Un brando... Uscite.

Meč... Pojďte.

CARLO

Finalmente!...

Konečně!...

ALVARO

(ricomponendosi.)

(uklidní se.)

No... l'inferno

Ne... peklo

Non trionfi... Va',

nezvítězí... Jdi,

riparti...

odejdi...

(Getta la spada.)

(Odhazuje meč.)

CARLO

Ti fai dunque di me scherno?...

Děláš si ze mě legraci?

S'ora meco misurarti,

Jestli nemáš odvahu

O vigliacco, non hai,

se se mnou poměřit,

core,

zbaběle,

Ti consacro al

potupím tě...

disonore...

(Gli dà uno schiaffo.)

(Dá mu políček.)

ALVARO

(furente)

(zuřivě)

Ah, segnasti la tua sorte!

Teď jsi určil svůj osud!

(Raccogliendo la spada.)

(Zvedne znovu meč.)

Morte a entrambi...

Smrt oběma...

CARLO

A entrambi morte.

Oběma smrt.

SC. VI

*Valle tra rupi
inaccessibili,
attraversata da un
ruscello. Nel fondo è
una grotta con porta
praticabile, e sopra una
campana che si potrà
suonare dall'interno. È
il tramonto. La scena
si oscura lentamente;
la luna apparisce
splendidissimo.*

*Donna Leonora,
pallida, sfigurata, esce
dalla grotta
agitatissima.*

*Údolí mezi strmými
skalami, uprostřed teče
potůček. V pozadí
jeskyně, jejíž dveře
se dají otevřít, nad
ní zvon, na který se
zvoní zevnitř. Slunce
zapadá. Scéna se
pomalu zatemňuje,
objevuje se nádherný
měsíc.*

*Z jeskyně vychází donna
Leonora, je bledá,
strhaná v tváři, velmi
rozrušená.*

Pace, pace, mio Dio;
cruda sventura
M'astringe, ahimè,
a languir;
Come il di primo
da tant'anni dura
Profondo il mio soffrir.
L'amai, gli è ver!...

ma di beltà e valore
Cotanto Iddio l'ornò

Che l'amo ancor,
né togliermi dal core
L'immagin sua saprò.

Fatalità!... fatalità!...
un delitto
Disgiunti n'ha quaggiù!...
Alvaro, io t'amo,
e su nel cielo è scritto:
Non ti vedrò mai più!
Oh Dio, Dio, fa ch'io muoia:
ché la calma
Può darmi morte sol.
Invan la pace qui sperò
quest'alma
In preda a tanto duol.

LEONORA

Mír, mír, můj Bože;
kruté neštěstí
mě nebohou
dohání k nářku;
Den co den
už tolik let trvá
moje těžké utrpení.
Milovala jsem ho, to je
pravda...
Bůh ho obdařil
takovou krásou
a udatností,
že ho stále ještě miluji,
nesnesla bych,
aby ze srdce zmizel jeho
obraz.
Osude!... osude!...
Provinění
nás tady rozloučilo!
Alvaro, miluji tě,
ale v nebi je psáno:
už tě nikdy víc nespátřím!
Ó Bože, Bože, dej, ať zemřu;
neboť jen smrt
mi může dát mír.
Marně doufá v mír
tato duše
zajatá takovou bolestí.

*Scénický návrh J. M. Gottlieba k inscenaci Síly osudu
v Národním divadle v r. 1937, 4. jednání*

Misero pane...
a prolungarmi vieni
La sconsolata vita...
Ma chi giunge?
Chi profanare ardisce
il sacro loco?
Maledizione!... Maledizione!...
(Torna rapidamente alla grotta,
e vi si rinchiude.)

Bídny chlebe...
jsi tu jen, abys mi prodloužil
neutěšený život...
Ale kdo přichází?
Kdo se opovazuje znesvětit
toto svaté místo?
Prokletí!... Prokletí!...
(Rychle se vrací do jeskyně
a zavře se v ní.)

SC. VII

*Si ode dentro la scena un cozzar
di spade.*

*Za scénou je slyšet cinkot
mečů.*

CARLO

(dall'interno)
Io muoio!... Confession!...
l'alma salvate.

(za scénou)
Umírám... Zpověď!...
moji duši zachraňte.

ALVARO

(Entra in scena colla spada squinata.) *(vstupuje na scénu s obnaženým mečem.)*
 È questo ancor sangue Toto zde je ještě krev
 d'un Vargas... jednoho z Vargasů...

CARLO

(sempre dall'interno) *(stále za scénou)*
 Padre... Otče...
 Confession... Zpověď...

ALVARO

(getta la spada.) *(odhodí meč.)*
 Maledetto io son; Jsem proklet;
 ma è presso ale tady poblíž
 Un eremita. je jakýsi poustevník.
(Corre alla grotta e batte alla porta.) *(Běží k jeskyni a klepe na dveře.)*
 A confortar correte Pojdte rychle utěšit
 Un uom che muor... umírajícího muže...

LEONORA

(dall'interno) *(zevnitř)*
 Nol posso. Nemohu.

ALVARO

Fratello! In nome del Signor... Bratře! Ve jménu Páně...

LEONORA

Nol posso. Nemohu.

ALVARO

È d'uopo. Je to nutné.
(Batte con più forza.) *(Klepe silněji.)*

LEONORA

Aiuto! Aiuto! Pomoc! Pomoc!
(Dall'interno suonando la campana.) *(Zvoní zevnitř na zvonec.)*

ALVARO

Deh, venite! Tak přece pojdte!

SC. VIII

LEONORA

(si presenta sulla porta.) *(objeví se ve dveřích.)*
 Temerari, Opovážlivci,
 del ciel l'ira fuggite! prchněte
 před nebeským hněvem!

ALVARO

Una donna! qual voce... Žena! ten hlas...
 ah no... uno spettro... ach ne... přízrak...

LEONORA

(riconoscendo Don Alvaro.) *(poznává dona Alvara.)*
Che miro? Co vidím?

ALVARO

Tu... Leonora... Ty... Leonoro...

LEONORA

Egli è ben desso... Jsi to opravdu ty...
(Avvicinandosi ad Alvaro.) *(Jde k Alvarovi.)*
Io ti riveggo ancora... Že tě ještě uvidím...

ALVARO

Lungi... lungi da me... Pryč... pryč ode mě...
queste mie mani z těchto mých rukou
Grondano sangue... kape krev...
Indietro! Jdi zpět!

LEONORA

Che mai parli? Co to říkáš?

ALVARO

(accennando) *(ukazuje.)*
Là giace spento un uom... Tam leží zabitý muž...

LEONORA

Tu l'uccidesti? Tys ho zabil?

ALVARO

Tutto tentai Zkusil jsem všechno,
per evitar la pugna. abych zabránil souboji.
Chiusi i miei di nel chiostro. Uzavřel jsem své dny
do kláštera.
Ei mi raggiunse... On mě dostihl...
m'insultò... l'uccisi... urážel... já ho zabil...

LEONORA

Ed era? Koho!

ALVARO

Tuo fratello! Tvého bratra!

LEONORA

Gran Dio! Velký Bože!
(Corre ansante verso il bosco.) *(Rychle utíká k lesu.)*

ALVARO

Destino avverso, Nepřátelský osude,
Come a scherno mi prendi! máš mě za blázna!
Vive Leonora Leonora žije,
e ritrovarla deggio a smím ji znovu nalézt,

Or che versai
di suo fratello il sangue!

když jsem prolil
krev jejího bratra!

LEONORA

Ah!

Ach!

ALVARO

Qual grido!... che avvenne?...

Výkřik!... Co se stalo?...

SC. IX

*Leonora ferita entra sostenuta
dal Guardiano.*

*Leonora vchází, je raněná,
opírá se o Guardianu.*

ALVARO

Ella... ferita!...

Ona... raněná!...

LEONORA

(morente)

Nell'ora estrema
perdonar non seppi...
E l'onta vendicò
nel sangue mio.

(umírající)

Ani v poslední hodině
nedokázal odpustit...
a hanbu pomstil
mou krví.

ALVARO

(ferocemente)

E tu paga non eri,
O vendetta di Dio!...
Maledizione!

(divoce)

A tys splatila,
ó pomsto Boží... Prokletí!
Prokletí!

GUARDIANO

(solenne)

Non imprecare; umiliati

A Lui ,ch'è giusto e santo...
Che adduce a eterni gaudii
Per una via di pianto...
D'ira e furor sacrilego
Non profferir parola,
Mentre quest'angiol vola
Al trono del Signor...

(slavnostně)

Neproklínej; pokoř se
před Ním,
spravedlivým a svatým...
jenž nás vede k věčným slastem
slzavým údolím...
Nerouhej se
hněvem a zuřivostí,
zatímco tento anděl
letí k trůnu Páně...

LEONORA

(con voce morente)

Si, piangi... e prega.

(umírajícím hlasem)

Ano, plač... modli se.

ALVARO

Un reprobò,
Un maledetto io sono.
Flutto di sangue innalzasi
Fra noi...

Já zavržený,
prokletý.
Mezi námi protékly
proudy krve...

LEONORA

Di Dio il perdono
Io ti prometto...

Odpuštění Boží
ti slibuji...

GUARDIANO

Pròstrati!

Poklekni!

LEONORA

Alvaro...

Alvaro...

ALVARO

A quell'accento
Più non poss'io resistere...
Leonora, io son redento,
Dal ciel son perdonato!

Tomuto volání
už nemohu odolat...
Leonoro, jsem spasen,
nebe mi odpustilo!

LEONORA, GUARDIANO

Sia lode a te, Signor.

Chvála budiž Tobě, Pane.

LEONORA

(ad Alvaro)
Lieta poss'io precederti
Alla promessa terra...
Là cesserà la guerra,
Santo l'amor sarà.

(k Alvarovi)
Radostně tě teď mohu předejít
do zaslíbené země...
Tam končí boj,
bude tam svatá láska.

ALVARO

Tu mi condanni a vivere,
E mi abbandoni intanto!
Il reo, il reo soltanto
Dunque impunito andrà!

Odsuzuješ mě k životu,
a přitom mě opouštíš!
Já jsem vinen, jen já sám.
A mám zůstat nepotrestán!

GUARDIANO

Santa del suo martirio
Ella al Signore ascenda,
E il suo morir ne apprenda,
La fede e la pietà!

Po svém utrpení se stala světicí
a vznáší se k Pánu,
její smrt tě naučí
víře a milosrdenství!

LEONORA

In ciel ti attendo, addio!
Io ti precedo, Alvaro.
(Muore.)

V nebi tě očekávám, sbohem!
Jdu napřed, Alvaro.
(Zemře.)

ALVARO

Morta!

Zemřela!

GUARDIANO

Salita a Dio!

Vstoupila k Bohu!

(S použitím překladu Anny Kovářikové a Marie Kronbergerové pro program k inscenaci opery Národního divadla upravila Helena Havlíková.)

▷
*Ilustrace v partituře Síly osudu,
Ricordiho vydání*

Portréty inscenátorů

JAN ŠTYCH

DIRIGENT

Je absolventem pražské Akademie múzických umění u Roberta Brocka, Aloise Klímy, Metoda Doležila a Václava Smetáčka. Jako operní dirigent působil od roku 1960 v Ostravě, posléze v Brně a od roku 1984 je členem Národního divadla. Základ jeho repertoáru tvoří české opery Smetanovy (Prodanou nevěstu dirigoval v curyšské opeře), Dvořákovy a Janáčkovy, vedle oper Mozartových, Verdiho či Pucciniho. Pozornost vzbudila jeho nastudování Borise Godunova, Knížete Igora či Vojny a míru. Jan Štych se významně věnuje uvádění soudobých oper: v jeho interpretaci zazněla Julietta a Trojí přání B. Martinů, Burianova Maryša či ve světových premiérách Zámečnickovy dětské opery. Hurníkovu Dámu a lupiče dirigoval již při brněnském provedení v r. 1973 a nyní ji nastudoval opět v Národním divadle. Jan Štych spolupracuje také s rozhlasem, televizí, vystupuje koncertně (přípomněme jeho nedávné úspěšné turné po Japonsku), vytvořil řadu gramofonových nahrávek.

ZDENĚK KALOČ

REŽISÉR

Absolvoval činoherní režii na pražské DAMU. Jeho tvůrčí život je spjatý především s Brnem, zvláště se Zemským divadlem (od r. 1966). Patří k režisérům zjevně poučeným českou divadelní avantgardou (E. F. Burian, J. Frejka) a inscenační poetikou 60. let (jako asistent pracoval např. s Alfrédem Radokem). Tato východiska osobitě rozvíjelo – výrazný je především jeho smysl pro vnitřní strukturovanost a simultánní vrstevnatost divadelního tvaru. Těmito prostředky zakládá osobitou interpretaci soustředěně vôle-ných tematických okruhů, např. v české a ruské klasice, ale i moderní dramatice 20. století. Součástí Kaločova uměleckého přístupu bývá potřeba autorské adaptace zvolené předlohy (přepis Jenůfy a Gazdiny roby G. Preissové, dramaturgie románu Č. Ajtmatova Den delší než století). Z. Kaloč je autorem původních dramatických děl, které také sám režíroval (Mejdan na písku, Holátka, V zajetí něžné chiméry). Realizoval vlastní scénáře v televizi a v rozhlase. Vedle působení na brněnské scéně hostoval i na předních českých činoherních scénách (vlastní dramaturgie Idiota a Krále Leara v Národním divadle, Gazdiny roby v Divadle na Vinohradech). Režíroval i v zahraničí (Oslo, Sovětský svaz). Jeho múzický smysl pro simultánní citění divadelního tvaru jej přivedl i k opeře, v Národním divadle se už představil inscenací opery B. Martinů Trojí přání.

ALBERT PRAŽÁK

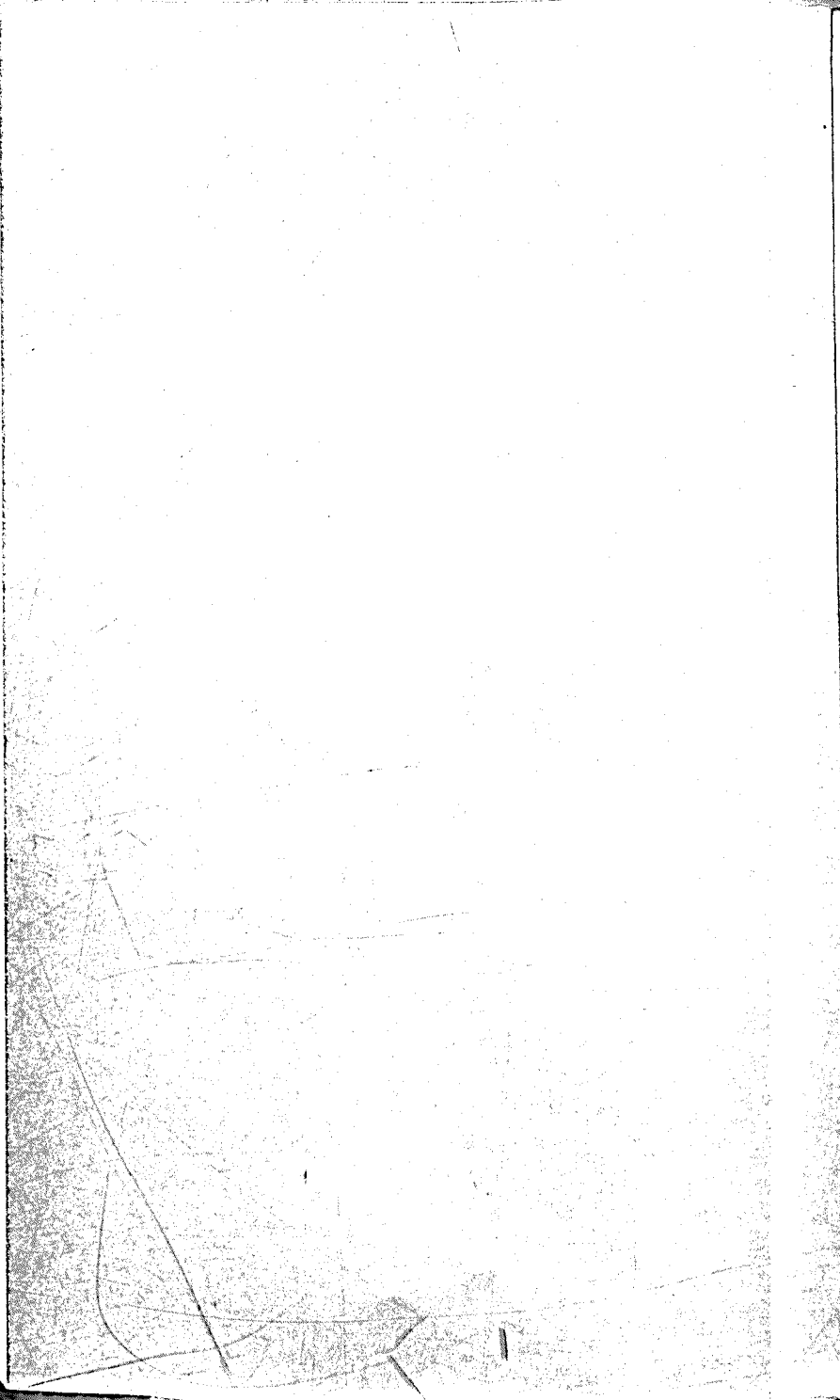
VÝTVARNÍK SCÉNY

Architekt scénograf Albert Pražák absolvoval Akademii múzických umění v Praze u Františka Trösterera (1968) a v současné době zde působí jako profesor scénografie a prorektor. Ve svých scénických výpravách vychází z prostoru jako z dramatické kvality (Queneauův *Let Ikara* pro Studio Herman Teirlinck v Antverpách, 1974), důraz na výtvarnou složku inscenace se projevil v jeho *Králi Learovi* (Tylovo divadlo v Praze, 1980), v němž předznamenal průlom akční scénografie na velké scény. Pro operu Národního divadla vytvořil dynamickou scénu v *Trojím přání B. Martinů* (1990). Spolupracuje s mnoha českými i zahraničními divadly, často v týmu se svou manželkou, kostýmní výtvarnicí Libuší Pražákovou. Účastní se na architektonických projektech divadelních budov, vystavoval pravidelně na mezinárodních přehlídkách scénografie či na světové výstavě ve Vancouveru v r. 1987.

S režisérem Zdeňkem Kaločem spolupracuje přes dvacet let.

Verdi v Rusku 1861 nebo 1862

OBSAH

Obsah opery	7
Helena Havlíková Osudy Síly osudu	11
Síla osudu pouze jako sbírka romantických rekvizit?	37
Inscenace Síly osudu v českých a slovenských divadlech	43
Síla osudu – libreto	47
Portréty inscenátorů	106
Jan Štych Zdeněk Kaloč Albert Pražák	

Opera Národního divadla
Sezóna 1992/93

GIUSEPPE VERDI
LA FORZA DEL DESTINO
(SÍLA OSUDU)

Premiéra 11. října 1992

Vydalo Národní divadlo v Praze
Příprava programu a původní texty
Helena Havlíková
Na obálce použita kresba Vladimíra Kokolii
Graficky upravil Pravoslav Nesrovnal
Odpovědná redaktorka Alena Valšubová

Příjem inzerce v programech a sponzorování
v Národním a Stavovském divadle
zprostředkuje Pavel Batal, tel. 02/20 33 25;
20 68 98; fax 20 54 70